

GOVOR NA GORI I POLITIKA? Pledoaje za „političko“ kršćanstvo

LUKA MARIJANOVIĆ*

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Đakovu
Đakovo, Hrvatska

UDK 232.33:261.7
Pregledni članak
Primljeno: lipanj 2004.

Sažetak *Kraljevstvo nebesko nije samo vječno blaženstvo, nego, u prvom redu, Božja vladavina ovdje na zemlji koja je započela s Isusom Kristom. Vjernik je stoga pozvan izgrađivati ovaj svijet kao pripravu za onaj. Tri poglavlja Govora na gori, u koje nas uvode Isusova blaženstva (Mt 5,3-12), predstavljaju Isusov životni program za svakoga vjernika. To je kršćanski manifest, podloga i vrelo našega djelovanja kao kršćana i koji se, kao takav, mora odražavati i u politici. Svojstva kojima imaju odsijevati novi građani mesijanskog kraljevstva po primjeru savršenstva Oca nebeskog (Mt 5,48), nosivi su temelj za zajednički život ljudi općenito, a to znači i za svaku državu i društvo. Isus nije svojim učenicima ostavio «ustav», pa makar se radilo i o novim građanima Božjega kraljevstva, nego je održao «govor na gori», koji, prije svega, nije zahtjev, već ponuda. Isus nije ostavio zakone po kojima bi se moglo načiniti državu, nego je proglasio blaženima političare, i sve one, koji žive po duhu Govora na gori i rade za dobro čovjeka. Svima njima pripada kraljevstvo nebesko. Zato se s mislima Govora na gori valja sprijateljiti, jer imaju revolucionarnu i proročku snagu.*

Ključne riječi: *Govor na gori, blaženstva, kraljevstvo Božje, kršćanin, politika, socijalne kreposti, miroljubivost, pravednost, poniznost, poštivati ljudsko dostojanstvo, socijalno društvo.*

---

* Mr. sc. Luka Marijanović, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.
Mr. sc. Luka Marijanović, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Croatia.

Uvod**

Pred Josipovo, 18. ožujka 2003., u svezi s biskupijskim pastoralnim planom biskup đakovački i srijemski msgr. dr. Marin Srakić održao je susret s djelatnicima u stranačkom i političkom životu na području biskupije.¹ Svrha je takvog susreta bila pokazati kako i Katolička Crkva, kao dio hrvatskoga društva, želi dati svoj obol i pridonijeti razvoju pluralizma, dijaloga, tolerancije, suodgovorne decentralizacije državne uprave i demokratske kulture. Mnogi su vjernici već preuzeli dio te odgovornosti. Taj susret je samo jedan od kamenčića u mozaiku odnosa države i Crkve. Budući da su sudionici spomenutoga skupa predložili da se ovakvi susreti organiziraju više puta i na različite teme, takav susret održan je i 18. ožujka 2004. u Đakovu, u Velikoj dvorani Teologije u Đakovu.² Đakovački i srijemski biskup dr. Marin Srakić, među ostalim, prigodom svojih petogodišnjih kanonskih vizitacija župama, u novije vrijeme također redovito pohađa i političke strukture pojedinih mjesta, napose poglavarstva općina, sa željom da im u ime Crkve izrazi zahvalnost i poštovanje za sve što ti ljudi čine za društvo općenito, pa tako i za vjernike.³ Uostalom, za nositelje vlasti, napose za one koji zauzimaju visoke i odgovorne položaje, od starine u Crkvi prizivamo Božju milost, da tako svi živimo spokojno i u miru, provodeći svoje vrijeme u pobožnom življenju i ozbiljnom razmišljanju o Bogu (usp. 1 Tim 2,1-7).

** Tekst je doradeno predavanje održano na međunarodnom znanstvenom skupu «Govor na gori (Mt 5-7). Egzegetsko-teološka obrada», koji je u organizaciji Katedre za Novi zavjet Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, održan 12.-13. prosinca 2003. godine. u Splitu. Tekst je objavljen u knjizi M. VUGDELJA (ur.), *Govor na gori*, Služba Božja, Split, 2004., str. 425-462., a ovdje ga objavljujemo s određenim izmjenama.

¹ Usp. A. JARM, Susret s djelatnicima u stranačkom i političkom životu, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* (dalje: VDBS) 131(2003.), str. 311; *Kalendar susreta 2002./2003.*, Đakovo, 2002., str. 46, te *Kalendar susreta 2003./2004.*, Đakovo, 2003., str. 56.

² Vidi o tome S. KRALJEVIĆ, Promicanje općega dobra i političko djelovanje u Slavoniji, Susret s djelatnicima u stranačkom i političkom životu na području Đakovačke i Srijemske biskupije, u: *VDBS* 132 (2004.), str. 326-328, te S. ŽUPAN, Biskup pozvao zastupnike da lobiraju za Slavoniju, u: *Glas Slavonije*, od 20. ožujka 2004., str. 15. Izlaganje je na tom susretu održao dr. Vladimir Dugalić, profesor moralne teologije i odgovorna osoba za Studijske dane i za promicanje socijalnog nauka Crkve u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, o temi „Političke stranke i opće dobro“, gdje je naglasio kako Crkva pridonosi općem dobru društva. Vidi o tome još: V. DUGALIĆ, Nacionalno bogatstvo: opće dobro svih građana ili prigoda za bogaćenje pojedinaca? u: S. BALOBAN (ur.), *Hrvatski identitet u Europskoj uniji*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Glas Koncila, Zagreb, 2003., str. 197-227.

³ Na kraju susreta s djelatnicima u stranačkom i političkom životu s područja Đakovačke i Srijemske biskupije u Đakovu 18. ožujka 2004., biskup M. Srakić je nazočnima darovao dokument „Za rehabilitaciju politike“, kojega je priredilo Povjerenstvo francuskih biskupa za socijalna pitanja. U tom dokumentu stoji: „Muškarci i žene koji se opredjeljuju za politiku, kao i svi oni koji žele pridonijeti suživotu, zaslužuju naše ohrabrenje“. POVJERENSTVO FRANCUSKIH BISKUPA ZA SOCIJALNA PITANJA, *Za rehabilitaciju politike*, KS (Dokumenti 118), Zagreb, 1999., br. 3.

I sam papa Ivan Pavao II., prorok našeg vremena, neumorno upozorava kamo ide svijet u kojem vladaju mržnja i nepravda umjesto ljubavi i mira, pa zato političare također upozorava da im je glavna zadaća skrbiti za ljudsko dostojanstvo i opće dobro.⁴ To čine i naši biskupi. To je učinio i današnji naš kardinal, Josip Bozanić, kad je u svojoj prvoj božićnoj poruci kao novi zagrebački nadbiskup hrabro i opravdano progovorio o sada već famoznom „grijehu struktura“.⁵ Ili npr. kad su naši biskupi pozivali i još uvijek pozivaju aktualne vlasti da se što uvjerljivije bore protiv korupcije, ili protiv institucionaliziranog pljačkanja narodne imovine i naglog bogaćenja privilegiranih političkih elita i probranih obitelji i klanova, itd. Jasno nam je da je čovjek, čim se pojavi na svijetu, suodgovoran za civilizaciju, za svoju društvenu i narodnu zajednicu. Dužan je, naime, pridonositi moralnoj ispravnosti svog društva i svoje zemlje, pa i s obzirom na vanjsku politiku. Tu svoju kritičku moć čovjek ostvaruje napose djelujući na javno mnijenje, a kao punopravan građanin također i na zakonodavnu i izvršnu vlast. Pravo pak na neslaganje s demokratskom većinom ne oslobađa ga od dužnosti sudjelovanja, da se trajnim promjenama dođe do boljeg svijeta.

Svi ljudi imaju pravo i dužnost unapređivati svijet, ali kršćani pri tome imaju nešto posebno reći i učiniti s obzirom na tumačenje i ostvarenje povijesti u svjetlu evanđelja, promatrajući znakove vremena. U svjetlu i okviru iste vjere kršćanin će u svakom slučaju pomno paziti da sačuva prostor slobode za različita mišljenja i zalaganja, osobito da prije svega u njegovoj zajednici iščeznu svaka rasna, etnička i ideološka diskriminacija, uzajamna izopćavanja, odbijanje zajedništva s katoličkom braćom koja ne dijele naša politička opredjeljenja ili ne pripadaju istim društvenim ili kulturnim slojevima. Kršćanin će teološki i

⁴ Papa Ivan Pavao II. s pravom tvrdi da se u ovo naše vrijeme terorizmom, i ratovima protiv njega, problemi podijeljenosti svijeta samo produbljuju i da zbog toga „budućnost pliva u krvi“. Već je bl. Ivan XXIII. u svojoj epohalnoj enciklici, mogli bismo reći, povelji društvenog i političkog angažmana kršćana u svijetu, „Pacem in terris“ (br. 1) programatski i proročki pisao: „Mir na zemlji, za kojim su svi ljudi svih vremena žudno težili, očito, ne može se sazdati i ukrijepiti nego samo savjesnim obdržavanjem reda što ga je Bog uspostavio.“ Enciklika „Pacem in terris“ (Mir na zemlji) ugradila se u temelje mnogih dokumenata II. vatikanskog sabora, te je mnogim svojim mislima postala zajedničkom svojinom suvremene Crkve i suvremenog svijeta. Prema enciklici Ivana Pavla II. „Laborem exercens – Radom čovjek“, kršćanin ima poruku o dostojanstvu čovjeka riječju i djelom naviještati, kritički se odnositi prema nekim pojavama i težnjama u društvu, te sam prema svojim mogućnostima pridonositi razvoju svijeta. O kakvom će razvoju biti riječi, ovisi o tome tko kakvu sliku o čovjeku ima. Razvoj je moguć i bez kršćanske vjere, ali će s evanđeljem dobiti značajnu i produbljenu dimenziju.

⁵ Na primanju u čast kardinala Josipa Bozanića u Biskupskom domu u Đakovu 8. prosinca 2003. bili su pozvani župani i gradonačelnici s područja Đakovačke i Srijemske biskupije. U susretu s predstavnicima političkih vlasti kard. Bozanić je istaknuo: „I oni, koji su u politici za čovjeka, oni isto na tom području služe čovjeku i normalno je da se susrećemo, jer je ispred nas zajednički interes, a to je čovjek. Svatko sa svoje pozicije pristupa, ali čovjek nam je zajednički interes. Stoga je suradnja Crkve s onima koji se brinu za dobro čovjeka zagarantirana i mi ju stalno potvrđujemo.“ D. VARGAŠEVIĆ, S. KRALJEVIĆ, U Đakovu proslava Bezgrešne i pohod kardinala Bozanića, u: *VDSB* 131 (2003), str. 860-861.

pastoralno istraživati proroštva, jer mu je pravo i dužnost da govori u ime Božje, i u ime Božje knjige Biblije, veća nego ikada.⁶ U zajednici Božjega naroda valja mu pronalaziti individualne i kolektivne kriterije za kršćansko promicanje mira u svijetu. Pritom se treba čuvati pseudoprofetizma, samozvanih proroka, ali isto tako i neoklerikalizma, koji bi htio iz same Biblije izvući određenu politiku u skladu s vlastitim interesima. U svakom slučaju, evanđelje ne smije postati zid između kršćana i svijeta.

1. Govor na gori i političko djelovanje

Ovdje nećemo govoriti općenito o odnosu Crkve i politike, odnosno o problemima i sumnjama koji iz tog odnosa proizlaze,⁷ već više o tome mogu li se i na političare protegnuti blaženstva Isusova «Govora na gori». Tek usput će biti dotaknuta i neka druga pitanja. Mogli bismo, doduše, napregnuto čitati evanđelja u novom, političkom svjetlu, da bismo dobili lik Krista npr. socijaliste ili reformatora, namjesto npr. romantičnog ili idealnog lika kakvog smo imali u prošlosti.⁸ Pojavili bi se, u prvom slučaju, nezaboravni obrisi Isusa Krista koji se borio za pravu i punu čovječnost čovjeka, kojega inače Bog prihvaća i ljubi. Međutim, iako se Krist borio za potpuno oslobođenje svih od nehumanih sila, odbacivši pritom sva laka rješenja, i živio i djelovao uz bok siromaha i potlačenih, on, prije svega, želi ukazati na novi stil života među ljudima (s ljubavlju kao metodom borbe) te nalaže radikalni izbor između „služiti Bogu i novcu“ (usp. Mt 6,24). On tako pobija predrasude i povlastice (podložnost žene, židovski nacionalizam, itd.) i dovodi u krizu dobru savjest srednjeg palestinskog sloja građana kad pripovijeda nevjerovatne „usporedbe“ kojima prekida sa svakim priznatim etičkim modelom.

Isusov život i djelo, Isusova misao, našla je odraza u njegovim sljedbenicima, u vjernicima, u stvaranju kršćanske zajednice kao alternativnog odgovora na postojeće stanje. Tad se bila pokrenula kulturna revolucija koja još

⁶ Usp. B. LUJIĆ, Proročka etika i politički interes, Odnos proroštva i kraljevske institucije u Izraelu, u: *Jukić* 21-23 (1991./1993.), str. 34-51, ovdje 44-45.

⁷ O Crkvi u politici prema Drugom vatikanskom saboru, o odnosu države i Crkve prema Ustavu Republike Hrvatske, te današnjem modelu odnosa: „Slobodna Crkva u slobodnoj državi“, vidi: LJ. ANTIĆ, Crkva i politika: sadašnji problemi i dileme, u: *Riječki teološki časopis* 6 (1998.), str. 131-139. O politici i političarima koji „vrše preobrazbu svijeta nabolje“, o „bubnjarima napretka“, o politici koja je već „odavna prerasla u znanost i tehniku moći, uglavnom u rukama nemoralnih“, usp. LJ. RUPČIĆ, *Temeljne vrijednosti*, Ziral, Mostar – Zagreb, 2002., str. 156-160.

⁸ O tome je li Isusovo djelovanje bilo i političko i može li Isusovo naviještanje biti mjerilo u određivanju odnosa spram politike i što je zapravo htio Isus, vidi: B. LUJIĆ, Je li Isusovo djelovanje bilo i političko? Razmišljanje o odnosu Isusove poruke i politike, u: *Jukić* 26-27 (1996./1997.), str. 58-78, ovdje 61-62.

i danas traje, i koja usredotočuje na budućnost koju nam valja ostvariti, a da se pritom ne obeshrabrimo zbog nekog neuspjeha ili poraza. Isus, poražen i ubijen na križu zbog političkih motiva, garancija je pobjede nad nehumanim silama što djeluju u povijesti. S druge strane, moramo istaknuti, kako mnoge njegove riječi, na žalost, nisu uvijek bile dovoljno shvaćene unutar kršćanske zajednice te nisu zadobile svoju povijesnu stvarnost i svoju političku dimenziju. To je, mogli bismo reći, izgubljena dimenzija Isusova lika, koja i danas ima nešto priopćiti ljudima i pridonijeti izgradnji čovječnijega društva. Stoga, da bismo produbili tu temu, valja uputiti čitatelja na osobite spise i komentare, itd.⁹ Međutim, budući da to izlazi iz okvira koje smo si postavili, zadržat ćemo se samo na blaženstvima, i to kod Mateja.

a. «Sol zemlje i svjetlost svijeta»

Zna se čuti kako Crkva nije nikakva peć koja bi grijala samu sebe. Njoj je smisao da isijava u društvo toplinu i energiju ili, Isusovim riječima rečeno, da bude „sol zemlji i svjetlost svijetu“ (Mt 5,13-16). Crkva, već sama u sebi, nosi promjenu društva i jasno se potvrdila kao društveno-politička snaga, danas posebno u socijalnim pitanjima,¹⁰ koja nisu ekskluzivna samo za one lijeve političare, nego se tiče svih, pa kao takva smiju doći i na propovjedaonicu, barem što se tiče motivacije za takva pitanja. Pa kad i koliko Crkva uspijeva «umiješati» evanđelje u razvoj kulture i politike, ponuditi svoje vrijednosti i smjernice, svoje vjernike motivirati na političku djelatnost - toliko više pridonosi očovječenju cijelog društva. Svojim načinom ponašanja mijenja ovaj svijet i povijest, pridonosi životu vrijednom življenja, stvara «bolju kvalitetu života». To čine kvalificirani laici, kao građani, pojedinačno ili organizirani, koji ne relativiziraju temeljne vrijednosti kršćanskog morala i društvenog nauka.¹¹ Ne nastupaju oni politički u ime Crkve kao takve, već u svoje ime, svjesni da za njih kao kršćane vrijede iste etičke norme zajednice vjernika. Pogotovo vrijedi dekalog, koji je ujedno izvrsna osnova za susret s političarima koji se priznaju samo humanistima. Pogotovo u novije vrijeme kad se zamućuju

⁹ Usp. G. GIRARDET, *Il Vangelo della liberazione, lettura politica di Luca*, Claudiana, Torino, 1976.; J. B. METZ, O prisutnosti Crkve u društvu, u: *Jukić* 10-11 (1980./1981.), str. 7-16.

¹⁰ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Socijalna agenda*, Socijalna akademija, Zagreb, 2004.

¹¹ O zabrani bavljenja politikom za službenike Crkve vidi: P. M. ZULEHNER, *Kirche Anwalt des Menschen, Wer keinen Mut zum Träumen hat, hat keine Kraft zum Kämpfen*, Herder, Wien, 1980., str. 156-158. O politici kao vjerničkom a ne biskupskom poslanju, vidi: T. HORVAT, Smiju li biskupi predstavljati vjernike u politici?, u: *Rasudbe* 4 (2000.), str. 79-83. O dvostrukom poslanju vjernika laika na razini Crkve i na razini svijeta usp. S. BALOBAN, Crkva – etika – politika, u: *VĐSB* 122 (1994.), str. 107-109. 147-149. 169-171, ovdje 147-149. O političkom angažmanu kršćanskih vjernika kao pojedinaca i kao organiziranih grupa, koje ne nastupaju u ime Crkve kao organizirane zajednice niti s mandatom crkvenih vlasti, vidi: T. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb, 1969., str. 353-354.

i promiču neke druge vrijednosti tzv. liberalne demokracije, koja razara gore nego svojedobno najkrući komunizam, dovodi u pitanje sam život čovjeka i stanje u tom pogledu postaje pogibeljno. Strujanja i težnje raznih otvorenih društava i udruga valja dobro upoznati i na adekvatan im način odgovoriti. Crkva, bez sumnje, mora reagirati. Politiku u tom smislu ne bi trebalo dramatizirati, niti vjeru zloupotrijebiti kao političko sredstvo!¹²

Ono što inače vrijedi za privatni život, vrijedi i za politiku. Koji to političar npr. smije „lagati“ ili olako davati pretjerana obećanja u vrijeme izborne utrke ili činiti loše onima koji drugačije misle, svoje osobne interese pretpostaviti općem dobru?! Tko tako što čini, ne zaslužuje časno ime pravog i čestitog političara. Takav je slabić i valja mu znati da svaka kuća koja se izgradi na pijesku taktike ne stoji dugo. Neki se od njih formalno nastoje izgovoriti za svoje propuste, pa onda napadaju druge... Naprotiv, pravi političari zrače uvjerljivošću jer riječju i djelom stoje uz kršćanske vrijednosti, pa i onda kad to nije posebno popularno, stvaraju takve odnose u kojima će ljudi biti bolji.¹³ Stalo im je i doista žele prožeti svoju zajednicu s Isusovim duhom blaženstava, s Božjim duhom. Dakako da kršćanstvo nema monopol na ljubav prema bližnjemu, ali ono mu je osobito prepoznatljiva značajka (usp. *Dj* 4,32-35). Ima biti svakim danom još veća, ne samo kad se radi sporadički, o teoretiziranju o tim pitanjima u učionicama, na vjeronauku ili propovjedaonici, već treba biti obvezatni program, koji će senzibilizirati društvo za takve teme i u tom se smislu „politički“ ima prečitavati evanđelja i pretočiti ih u konkretni politički oblik.¹⁴ Značajka je određenih nazora što pozivaju na neposredno djelovanje i promjenu

¹² Usp. A. ŠUNDALIĆ, *Crkva, vjera i politika, Aspekti sociološkog istraživanja u istočnoj Slavoniji*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1999., str. 161-178.

¹³ „Vjera oplemenjuje ljudsko u čovjeku i pomaže mu da se trajno ostvaruje kao čovjek, u konkretnom moralnom ponašanju. ... Religiozne vrednote mogu inspirirati političare da se moralno ponašaju u društvu i u javnom životu. ... Kršćanin vjernik u politici spaja vjeru i moral.“ S. BALOBAN, *Vjera i moralno ponašanje u politici*, u: *VDSB* 132 (2004.), str. 127.

¹⁴ U novije vrijeme J. Moltmann i D. Sölle, s obzirom na Govor na gori, naglašavaju blaženstva kao njegov bitni sadržaj. Napose D. Sölle vidi radikalizaciju vjere u radikalizaciji socijalne prakse. Za nju je glavno zlo u kapitalizmu, pa se zalaže da se on dokine. Značajan broj socijalno zauzetih kršćana je podržava. Radi se, naime, o kraljevstvu Božjem, ne kao transcendentalnoj, duhovnoj stvarnosti, nego kao ovozemnoj, političkoj, društveno-ekonomskoj stvarnosti: proglašavaju se „blaženima“ siromasi, ožalošćeni, oni koji gladuju i žedaju (društvene) pravednosti. Govor je, dakle, s blaženstvima primjenjiv na razini društva i države, ne samo pojedinca. Usp. R. H. MOUNCE, E. J. SCHNABEL, *Bergpredigt*, u: *Das große Bibellexikon*, sv. 1., R. Brockhaus, Brunnen - Wuppertal, 1996., str. 273-276, ovdje 276. U tom smislu, javnost je puno zainteresirao televizijski moderator Franz Alt svojom knjižicom: „Mir je moguć. Politika Govora na gori“, gdje posebno ističe kako je pravi i trajni mir danas konkretno moguć samo u duhu Govora na gori, koji čovjeka obvezuje ne samo na osobnoj nego i društvenoj razini. On u tom smislu političarima postavlja konkretne zahtjeve, napose da se obustavi trka u naoružanju. Štoviše, on je uvjeren da samo o dobroj volji ljudi ovisi hoće li postupiti onako kako to Isus misli. On piše: „Die Bergpredigt ist nicht wirkliche Wirklichkeit, aber eine mögliche Wirklichkeit. Weil wir so handeln können, sollen wir so handeln. Die Bergpredigt ist die konkrete Utopie“. F. ALT., *Frieden ist möglich*, München, 1986., str. 116.

političke stvarnosti. Ne samo pojedinac, koji kao takav ne može mnogo učiniti, već velike institucije kao što su država i Crkva, imale bi djelovati u duhu Isusovih blaženstava. To bi bila njihova zadaća, pa bi u tom smislu valjalo utjecati na javno mnijenje i stvoriti većinu. To se nekima među kršćanima čine neprimjerenim, pa se plaše Isusovih zahtjeva, jer nadilaze slabe mogućnosti pojedinca, a još više zajednice. To bi mogli prihvatiti samo oni najbolji u Crkvi, neka elita, ali ne i velika većina vjernika.

Protivnici utopijskog, političkog tumačenja blaženstava, i uopće Govora na gori, zato govore kako zastupnici takvog smjera premalo realno procjenjuju čovjeka i političke okolnosti. Ne uzimaju u obzir da čovjek želi biti siguran, da se on isto tako plaši promjena i da mu je nekako urođena sklonost afirmirati se na štetu drugih. Država i političari, doduše, mogu svojim zakonima stati na kraj neobuzdanoj težnji za posjedovanjem i nasilju, država može promjenom vanjskog stanja stvoriti bolje uvjete života, ali elementarni nagon sebičnosti neće iskorijeniti. Pa i odgoj i obrazovanje u tom pogledu neće učiniti mnogo. Naime, to pretpostavlja da sami odgojitelji nisu tome podložni. Da bi se ostvarili Isusovi zahtjevi, trebalo bi najprije pokazati put kako nadvladati strah i sebičnost. Nije dovoljno samo imati ili napregnuti svoju volju. Koliko god stvarna kritika bila opravdana, ne mogu se prečuti glasovi koji upozoravaju na nedostatke i mane takvog građanskog kršćanstva u industrijski razvijenim zemljama. S tim u svezi se poneka pretjerana izjava mora protumačiti kao izraz potisnute istine. Tko ne zanemari Isusove zahtjeve, tj. tko ih prihvati i potraži rješenja, učinit će i sebi i drugima više koristi nego ako ih samo odbija. Žive utopije, mogli bismo sažeto reći, ako ništa drugo, na takav način ipak gaje i čuvaju viziju o pravednijem i mirnijem svijetu.

b. Odgoj za političko djelovanje

Pluralizam u društvu i različite svjetonazore, kulturne pojave i način života valja nam danas promatrati kao posljedicu slobode. Ipak se znamo buniti kad javno mnijenje u političkim terminima prosuđuje nas i našu Crkvu, ili kad nas čak pokušava vratiti opet u sakristiju. To samo znači da se izvan Crkve njezin upliv na politiku vrednuje. Pritom se obično ne shvaća ono što je za nju značajno i što je to, što je u njezinom djelovanju pokreće. Ona se ne odriče prava postavljati pitanja o političkoj i društvenoj važnosti Isusove poruke. Ipak, s obzirom na ovdje preuzetu temu, priznat ćemo, pa i uz rizik da ne odgovorimo izravno na postavljenu zadaću, kako nije baš sasvim lako pojmiti političku valjanost evanđelja u njegovoj najsnažnijoj izvornosti. Dakako da pritom mislimo na blaženstva, koja su najbolja sinteza i najsretniji navještaj Kristova

evanđelja.¹⁵ Čini se puno lakšim, s obzirom na Crkvu, raspravljati o politici bez evanđelja ili raspravljati o evanđelju bez politike. Sv. pismo inače postavlja politici mnoga pitanja. Dovoljno je navesti neka mjesta, npr. *Mt* 5,37; 5,9; *Pnz* 15,4; 10,18; *Izr* 14,34; *Ps* 24,1, iz kojih je moguće izvesti neke kriterije za «kršćansku politiku».¹⁶ Ako je netko bezbožnik, jasno je, prema Sv. pismu, da ne može dobro voditi zajednicu (usp. *1 Kr* 2,1-2.10-19 gdje prepoznajemo zlatno pravilo za upravitelje). To je i razlog da se kršćani svaki dan u svojim molitvama sjećaju onih koji u državnome području vrše vlast.

U potrebitom sveopćem političkom odgoju i obrazovanju građana, na kojem i Drugi vatikanski sabor inzistira, navedena nam mjesta, kao i mnoga druga iz Sv. pisma, pomažu preispitati vlastito mišljenje, a pružaju i pomoć i poticaj za razgovor s drugima. Sve u svemu, židovska i kršćanska se objava nikako ne mogu svesti samo na neku nauku ili molitve, na bogoštovlje, već kršćane poziva na konkretan etički angažman (usp. *Izr* 1,16.17). Kršćani mogu utjecati na građanski život samo na način koji je, što će svi priznati, doista najčišći, zbog praktičnog nastojanja da se u građane države usadi sve više i više svetog osjećanja.¹⁷ Evanđelje je provelo pravu «svjetsku revoluciju». Štoviše, ono je permanentna revolucija. Ono obnavlja čovjeka. Makar se čini da je obnova čovjeka samo stvar vjere, bez obnove čovjeka ipak nema obnove društva. To nije uspjelo nikome, pogotovo ne onima koji su to htjeli učiniti silom. Sila ne mijenja čovjeka iznutra, i izaziva samo još veće nasilje. No, kad se

¹⁵ Već je nepreglednom postala bibliografija bilo o Govoru na gori općenito, bilo o pojedinim njegovim sekcijama, kako u poznatim komentarima tako i monografijama. Za ovu priliku pregledana su djela: H. DEIDENBACH, *Zur Psychologie der Bergpredigt*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1990.; I. DUGANDŽIĆ, *Nova pravednost. Poruka Isusova Govora na gori (Mt 5-7)*, KS, Zagreb, 1991.; J. DUPONT, *Le beatitudini*, sv. I-II., Ed. Paoline, Milano, 1992.; E. LOHSE, *Etica teologica del Nuovo testamento*, Paideia, Brescia, 1991.; J. B. LOTZ, *Eure Freude wird gross Sein. Die acht Seligpreisungen als Weg in die Tiefe*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1977.; A. MAGGI, *Padre dei poveri. Traudzione e commento delle Beatitudini*, sv. I., Cittadela, Assisi, 1995.; F. MUŠURA, *Proglas zakona ljubavi. Analiza Isusova Govora na gori*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 1990.; L. RAGAZ, *Die Bergpredigt Jesu*, Güterslocher Verlagshaus Mohn, Gütersloch, 1979.; A. REBIĆ, *Blaženstva*, KS, Zagreb, 1996.; L. RIDEZ, *Die Bergpredigt, Mensch sein nach Jesus*, Benzinger, Zürich, 1979.; L. AABOURIN, *Il vangelo di Matteo, Teologia e Egesi*, sv. I., Ed. Paoline, Roma, 1976.; R. SCHNACKENBURG, *Die Bergpredigt, Utopische Vision oder Handlungsanweisung? Mit Beiträgen von Johannes Gründel, Hans-Richard Reuter und Rudolf Schnackenburg*, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1984.; G. SCHENIDER, *Botschaft der Bergpredigt*, Paul Patloch Verlag, Aschaffenburg, 1969.; H. THIELICKE, *Il discorso della montagna*, Elle Di Ci, Torino, s.a.; H. J. VENETZ, *Il discorso della montagna*, Queriniana, Brescia, 1990.

¹⁶ O Govoru na gori, kao izazovu za naše društvo, vidi: W. BEILNER, *Der Christ in Staat und Gesellschaft oder Die Fleischöpfe Israels*, Styria, Graz, 1982., str. 27-40. „Kršćanske politike“ kao takve nema, i nije ju moguće točno definirati, ali postoji politika kojom se bave kršćani po svojem vjerskom osvjedočenju.

¹⁷ U ovom radu ne želimo toliko ukazivati na različite perspektive odnosa teologije i politike, već se samo više zadržati na odnosu „Govor na gori i politika“. Naime, teologija sada, kao znanost, stoji u pojačanom uzajamnom odnosu s političkim životom i mišljenjem. To vrijedi za teoriju, kao i za praksu. Politika, općenito rečeno, utječe na teološku refleksiju, a teologija opet na suvremene političke diskusije. Humanizam evanđelja istovremeno obvezuje Crkvu na njezin društveni angažman s obzirom na „znakove vremena“.

Ljudi mijenjaju, mijenja se i struktura društva. Kad se struktura društva mijenja, mijenjaju se i ljudi. Važno je i jedno i drugo. Neosporno je da je europska slika o čovjeku barem dosad bila prožeta kršćanskim vrijednostima. Kršćani općenito ne misle da su bolji ljudi od nekršćana, ali se trude slijediti osobu Isusa Krista. Čovjek je u očima Boga stvoritelja i te kako vrijedan (usp. *Iv* 3,16). Bog za njegovo spasenje šalje svoga jedinorođenoga Sina. Kršćanstvo je od svog početka poput kvasca mijenjalo svijet (usp. *Gal* 3,28). Ono je iznjedrilo i naše predodžbe o demokraciji kao pravu odraslih da sudjeluju u oblikovanju zajedničkog života.

c. Promicati «kulturu života»

Karitativne ustanove, preko sudova do parlamenata sa svim svojim pravnim i političkim mehanizmima, pretpostavljaju kršćansko uvjerenje, da je svaki od nas, upravo zato što je čovjek, što je osoba, i te kako važan. Zato se kršćani snažno zauzimaju za zaštitu i vrijednost ljudskog života od njegova početka do prirodnog kraja, za „kulturu života“, protiv civilizacije smrti. Makar da je danas došlo do bolne erozije kršćanskih vrednota u europskom kontekstu, od takvih temeljnih kršćanskih uvjerenja profitiraju i sami nekršćani među nama. To je ono što dolazi pod pojmom: tolerancija, borba za ljudska prava, borba protiv nepravednih odnosa, briga i suodgovornost za čovjekov okoliš, suodgovornost za zajedničko dobro, za mir kao zajedničko dobro, za jednakost svih ljudi, za čuvanje kulture nedjelje, za zaštitu i razvoj života, za promicanje solidarnosti u Europi i svijetu, itd., i tu se kršćani u politici mogu i te kako snažno zauzeti. Razumije se, sa svim drugima čija je to također briga. Ono što Bog zapovijeda, zapovijeda i Isus, koji je pravo ljudsko lice Božje. Ponajprije, on traži milosrđe. Naslovnici blaženstava su nazočni učenici.¹⁸ Ona očito vrijede samo za njih, i to kao zahtjevi i obećanja, jer oni gledaju Boga kao nebeskog Oca. Pod njegovom su vlašću i žive prema temeljnom zakonu milosti. Ali ne vrijede samo za njih! Svi su pozvani postati Isusovim učenicima (*Mt* 28,16-20; *Mk* 16,14-18; *Lk* 24,36-49; *Iv* 20,19-23; *Dj* 1,6-8). Isus želi spasiti konkretni narod - Izrael - kao starozavjetnu Crkvu. Danas je, pak, naslovnik blaženstava novozavjetna Crkva, ali ne odvojena od svijeta, već poslana svijetu. Božja je

¹⁸ Usp. G. LOHFINK, *Wem gilt die Pergpredigt?*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1988., str. 48-50; A. RIZZI, *L' uomo d'oggi di fronte al discorso della montagna. Attuabilità o utopia?*, u: *Credere oggi* 11 (1991.), br. 3, str. 101-108. Vidi također: I. DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora. Izabrane teme Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 2003., str. 46-58, ovdje 53-54.

vladavina započela po Isusu Kristu, ali se još ima dovršiti.¹⁹ U svojoj osobi, i riječima i djelom Isus ju je doveo do kraja.

Međutim, taj novi svijet je još daleko od naše svakidašnjice. Božja je vladavina dakle tu, ali joj predstoji dovršenje. Nije ju lako ostvariti u potpunosti i svojim vlastitim silama. Božja vladavina ili kraljevstvo, što nadilazi sve zemaljske vrijednosti i dobra, dolazi u borbi protiv zla. Budući da su Božje pobjede drukčije nego pobjede svijeta, ono božansko mora onemoćati kako bi postalo svemoćnim. Tek «zaklani Jaganjac» postaje «lavom» pobjednikom (*Otk* 5,5; 13,8). Tek križ privodi slavi uskrsnuća. Ipak, to ne znači da postoji samo borba. Ima i pobjeda. Posve je, dakle, očito da se s kriterijima koja važe za Božje kraljevstvo ne može uspostaviti ljudsko kraljevstvo, pa niti bilo koji drugi tip ljudskog društva. „Zemaljska kraljevstva se služe izrazito metodama prisile i straha, jer jedino tako mogu opstati, a Isusovo se kraljevstvo u potpunosti odriče prisile i nasilja“.²⁰ Logika Božjega kraljevstva je drukčija. Isus je bio apolitičan, u smislu dnevne politike i vladanja nad ljudima, i očito nije išao za tim da stvori bilo kakav sustav ili oblik društva koji ima, više ili manje, svoju logiku i zakonitost, obično oprečnu logici Božjega kraljevstva.

Budući da je za nas prvo, i posve jasno, političko načelo: «Isus Krist jest Gospodin!» (*Fil* 2,11), iz njega proizlazi kako valja odbaciti svakog drugog «gospodara». Crkva danas politički utječe na društvo, prije svega tako što se kritički odnosi prema svemu onome što se nameće čovjeku kao apsolutna vrijednost. Dok se npr. u građanskom mentalitetu ističe neograničenost ekonomskih zakona, tržišna utakmica, neograničeno prvenstvo kapitala i kult novca, nepovredivost privatnog vlasništva - sve su to idoli s kojima se suočavamo - nasuprot tome, valja isticati ponudu jedinog Boga Oca, za koga su svi ljudi jednaki i međusobno braća. Ističemo i ponudu jedinog gospodina Isusa koji je svoj život dao za sve. U križu se, naime, nazire pravo Božje lice, zauzeto za čovjekovu sreću. Zato svi oni koji promatraju npr. naciju kao najvišu vrijednost, svoju partiju kao apsolutnog vođu u životu, radikalnu slobodu pojedinca kao vrhovni kriterij dobra, ili općenito stavljaju stvari na mjesto koje pripada samo Bogu, ne smiju se čuditi što će baš u Crkvi naići na trajni prigovor savjesti.

¹⁹ „Pod Božjim se kraljevstvom u stvari podrazumijevanju novi, kvalitativno bitno drukčiji odnosi između Boga i ljudi, koji onda impliciraju i nove odnose među ljudima, pa se prema tomu može govoriti o uspostavljanju novoga svijeta. Ti odnosi proizlaze iz novoga Božjeg djelovanja kojim stvara temelje novoga svijeta. Pod tim se, naravno, ne misli neki drugi svijet, na nekom drugom mjestu ili u nekom drugom vremenu, nego na ovaj i ovakav svijet u kojem Bog u Isusu stvara pretpostavke tog novog svijeta i pozva sve ljude da sudjeluju u tom stvaralačkom procesu. Govor o vladavini, o kojoj je riječ u izričajnom sklopu, uključuje svakako uređivanje odnosa života.“ B. LUJIĆ, Je li Isusovo djelovanje bilo i političko?, u: *Jukić* 26-27 (1996./1997.), str. 65.

²⁰ *Ondje*, str. 71.

Bog je očitovao svoje lice u Isusu Kristu. U Kristu, raspetom na križu, Bog pokazuje svoju vjernost čovjeku. Upravo taj motiv postaje trajnom inspiracijom za svaku političku akciju Crkve. Bez obzira zastupa li ovu ili onu ideologiju ili stranku, kršćanin se bori, i mora se boriti, da nijedna ljudska osoba za koju je Krist dao svoj život, nikad više ne postane i bude oruđem u tuđim rukama. Valja služiti čovjeku, a ne poslužiti se čovjekom. Put i Crkve i društva jest čovjek, što opetovano ističe crkveno učiteljstvo. I u politici, osobito nadahnutoj kršćanskim idealima, radi se o čovjeku. Crkva se, usput rečeno, ne identificira s nekim poretkom, pogotovo ne s nekom partijom unutar takvog poretka. Ona diže svoj glas da unutar postojećih poredaka kršćanske vrijednosti imaju svoje mjesto i da se stvore dobri uvjeti za njihov što bolji upliv. Crkva je svjesna da ovdje na zemlji savršenstva nema, kraljevstvo Božje ovdje tek počinje, a dovršit će se u drugome svijetu.

d. Političko poslanje Crkve

Dok se govori o politici u svezi s Isusovim blaženstvima, ili blaženstvima u politici, stalno valja imati na umu da se politika ne tiče samo onih što zauzimaju visoke položaje ili sjede u parlamentima. Crkva, naime, želi da se mnogi njezini članovi višestruko uključe, tj. «umiješaju» u politički i kulturni život uopće, i to prije svega što će svojim javnim, profesionalnim i obiteljskim životom kršćanski i uvjerljivo djelovati. Svojim vjerskim odgojem Crkva priprema idući naraštaj u dječjim vrtićima, školama i drugim ustanovama za mladež, ili pak djeluje u različitim savjetovalištim, npr. za brak, te u socijalnim ustanovama. I sami kršćanski orijentirani političari žele da bude što više društveno zauzetih i budnih ljudi koji će naći svoj put u politiku i uključiti se u politički rad. Od svih se traži da politiku ne tumače kao prljav, tegoban i opasan posao. Već naprotiv, kao prevažno djelovanje na dobro svih, i to zato da živimo spokojno i u miru, provodeći svoje vrijeme u pobožnom življenju i ozbiljnom razmišljanju o Bogu, dakle: u čestitosti i dostojanstvu (usp. *1 Tim 2,2*). Božji narod živi u svijetu. Nije *od* svijeta, tj. ne pripada ljudima otuđenim od Boga, vrijednima Božje osude, ne suobličuje se ovome svijetu (usp. *Rim 12,2*). Kršćanstvo stoji i pada sa svojom sviješću da je ono drukčije, i da je u ispravno shvaćenom značenju nadmoćnije od novih poganskih nazora i mišljenja. No, svijet ima i drugo biblijsko značenje, koje se više poklapa s našim načinom govora. To je svijet koji je pozvan da ga Gospodin otkupi, i u tom smislu Božji je narod od svijeta, i mora to biti koliko je više moguće, iako, s druge strane, svjestan kako smo u svijetu samo «pridošlice i putnici...», kao tuđinci i stranci (usp. *1 Pt 2,11*).

Naravno, politika nosi sa sobom i određene rizike. Prije svega, u njoj odlučuje stručnost, a ne toliko pitanje je li što kršćansko ili nije. Ona uključuje kompromise, pogotovo u sredini u kojoj za Krista više doista nema mjesta (usp. *Lk 2,7*). Zanimljivo je kako se sad u Europi, koja počiva na grčko-rimskoj i židovsko-kršćanskoj kulturi, raspravlja hoće li u preambuli ustava Evropske unije biti mjesta za spomen Božjeg imena ili kršćanstvo kao takvo!? Iako to nije povijesni način razmišljanja, ipak se smije pitati: Što bi od Europe (usp. *Dj 16,9-10*) bilo da dvanaestorica mladih Židova, sa svojim prijateljima i začetnikom naše vjere, svojim vođom, Isusom, radnikom iz Nazareta, nisu izveli neviđeni preokret, koji je stubokom izmijenio sudbinu starog svijeta?! I to je povijesna istina, baš kao što je također istina da je i Crkva rastavljena od države i, obratno, baština kršćanstva (usp. *Lk 20,23-25; Mt 22,2-21; Mk 12,16-17*).²¹ Često je sloboda čovjeka tijekom povijesti bila ugrožena i okrnjena. No nikad nije ustupila mjesto zagušljivoj teokraciji ili totalitarnoj državi! Vladati u Božje ime, u ime vjere, može biti jako opasno. Da je ponešto u dugoj povijesti Crkve, nositeljice Kristove poruke, pošlo naopako i bilo potrebno obnove, ovdje ne treba naglašavati. Ali isto tako velika pitanja gladi u svijetu, mira i prosvjećivanja nisu Crkvu ostavila ravnodušnom. Vršeći svoje poslanje, ona se posvetila tim pitanjima. I to sve biva u ljudskoj zajednici koje su kršćani, kao nepodijeljene osobe, sastavni dio. S pravom možemo govoriti o Crkvi u suvremenom društvu i svijetu.

Kad su farizeji upitali Isusa «Kad će doći kraljevstvo Božje?» on izjavljuje da «Kraljevstvo Božje ne dolazi primjetljivo. Niti će se moći kazati: Evo ga ovdje! Ili: Eno ga ondje! Ta evo – kraljevstvo je Božje među vama!» (*Lk 17,20-21*). Isus je izričito odbio svako nepravilno, preuranjeno i sasvim blisko očekivanje konačnog dolaska Božjeg kraljevstva. Upravo njegova izjava kako je kraljevstvo Božje već među nama, od znatnog je društvenog i etičkog značenja. Sve ono što se ostvarilo u njegovu životu i djelu, u njegovoj brizi i lobiranju za slabe i obespravljene, prije svega u dosljednoj vjernosti svom poslanju i Očevojoj volji, sve do smrti na križu, te konačno u čudesnim ozdravljenjima i stvarnim znakovima već započetog spasenja, sve to sad ima ostaviti traga u našoj društvenoj stvarnosti. Kad vjernici, pogotovo ako su to još profesionalni političari, u vjeri ovdje i sad, u konkretnim povijesnim i društvenim okolnostima, pokušavaju u Božjem kraljevstvu živjeti, tj. promicati vrednote novoga Božjeg svijeta koji nastupa s Isusom Kristom, to se onda neminovno očituje na stvarnom životu, na misli i djelovanju svih kršćana. Premda ono pravo vide tek «kao u ogledalu», što je «zalag naše baštine», kapara za buduća dobra

²¹ Prednosti pravednog odvajanja Crkve i države, duhovne i vremenite moći, nisu dovoljno ocijenjene. Izrekom „Podajte caru carevo, a Bogu Božje!“ Isus je za sva vremena riješio odnose između duhovne i svjetovne vlasti. I tu je, zapravo, sva kršćanska politika.

(Ef 1,14), to sve uvjetuje da se već sad stvarno zalažu da se na najbolji mogući način ostvare konačni ciljevi kraljevstva Božjega. Dakako, to uključuje trud da se ljudski i s ljubavlju oblikuju društvene i političke strukture konkretnog društva. Iako se Crkva ne miješa izravno u političke procese, i ostaje hotimice u tom smislu po strani, ipak bi bila nevjerna svome poslanju kad ne bi bila svjesna težine svoga «proročkog glasa».

Ako jest i kad jest kraljevstvo već «među nama», politička dužnost svakog pojedinog kršćanina, i Crkve kao cjeline, nije nešto što bi bilo posve «svjetski, vremeniti posao» koji se nekih ljudi uopće ne bi doticao, već je to prava vjerska dužnost. To prije svega vrijedi onda kad treba ostvariti i zadovoljiti želje i potrebe «siromaha» i tako biti «glas nijemih», jer se oni za svoje dobro i svoje pravo ne mogu i ne uspijevaju izboriti sami ili tek samo djelomično. Poznato je, kako mali, slabi i nemoćni nemaju svoj lobi u svijetu novca, trgovine i politike, pa čak i u razvijenim industrijskim zemljama. Tko je npr. zagovornik za nutarnju „vrijednosti rada“? Ne radi se uvijek samo o gospodarski „umornima i opterećenima“, već i o pravu djece, majki, bolesnika, umirućih, itd. Baš zato su Isusova blaženstva, u kojima je siromašnima najavljeno kraljevstvo nebesko, a krotkima, nenasilnima kako će baštiniti zemlju, nešto tako revolucionarno i jedinstveno u povijesti velikih misli. Ne može se nikako na temelju Sv. pisma govoriti o Bogu sitih i moćnih, ali se zato - ako treba - može govoriti o Bogu koji „silne zbacuje s prijestolja, a uzvisuje neznatne, gladne napunja dobrima, a bogate otpušta prazne“ (Lk 1,52-53).

Kršćanska socijalna i etička dužnost stvarno od vjernika traži i nameće da se „nepolitički“ upletu i zauzmu za neka konkretna «politička pitanja» prava i dostojanstva ljudske osobe, za suzbijanje jaza između bogatih i siromašnih, koji se sve više širi u svim društvima, itd.²² Stalno se pojavljuju novi i često neočekivani izazovi iz stvarnih potreba svakog vremena. Te izazove je Ivan XXIII. već prije saziva Drugoga vatikanskog sabora označio kao «znakove vremena». Oni su vazda poziv Duha Svetog ljudima. Biti kršćanin, i biti zajednica u vjeri Crkve, znači budno oslušivati ove znakove, ali znači i određenu hrabrost, da se njihovi zahtjevi pretvore u konkretno djelo. Bilo bi dovoljno pogledati kako npr. Pastoralna konstitucija o «Crkvi u suvremenom svijetu» ili kako sada Ivan Pavao II., te uopće društveni nauk Crkve, pružaju dragocjene poticaje za konkretne inicijative i uopće za promicanje socijalne svijesti o poslanju Crkve i nepolitičkoj «političkoj angažiranosti».²³ Pravi pojam politike i političkog djelovanja nije samo u funkciji osvajanja vlasti, već prije

²² O nezamjenjivoj vrijednosti svake ljudske osobe vidi: C. DAGENS, Pouke povijesti i politička odgovornost Crkve, u: *Svesci – Communio* 100 (2000.), str. 72-76, ovdje 75-76.

²³ O stajalištu Crkve prema politici vidi: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Nav. dj.*, str. 348-354.

svega u funkciji općega dobra, koje je dinamičkog karaktera, u funkciji najšire zajednice, političke zajednice. Razumije se da političko djelovanje i politika naprosto ne mogu biti monopol same javne vlasti, već svi oni što aktivno i neposredno pridonose stvaranju i rastu općeg dobra, pa čak nemaju ni apetita za vlašću i svjesno je ne žele.

2. Biti kršćanin u politici

Govoreći apstraktno, valja naglasiti kako Sveto pismo općenito, Novi zavjet pogotovo, nije nikakav udžbenik za državnike koji bi neposredno pružao smjernice kako se ophoditi s političkim pitanjima. Ipak ima političara koji zaslužuju to časno ime i koji se u svojem radu ravnaju sasvim kompetentno svojim kršćanskim osvjedočenjem. U političkoj se svakodnevici inače radi barem o 95% slučajeva gdje prije svega odlučuje stručnost i sposobnost, i gdje se uopće ne radi o tome je li što kršćansko ili nekršćansko. Ali ima i takvih slučajeva kad se pri donošenju odluke ne može uzeti kao jedino mjerilo je li što napredno ili praktički korisno, već su političari, više nego ostali građani, suočeni s odlukama koje se tiču baš njihova vjerskog osvjedočenja, ljestvice vrednota, ili njihove savjesti. Opća orijentacija im je opće dobro. Dakako da će pravi političari danas pomno paziti da u politici ne stave vjersko, u našem slučaju kršćansko, kao apsolutno normativno mjerilo. To se dogodilo, nema sumnje, u islamu, gdje više do izražaja dolazi teokracija. Za demokraciju tu više nema mjesta. Ovime je već iznesena dilema kršćanske politike. S jedne se strane nikako ne smije postaviti religiozno kao apsolutno, a s druge se strane ipak valja, kao kršćanin, zauzimati u politici za kršćanske vrijednosti i za njih se čak izboriti.²⁴

Biti kršćanin u politici, ne znači biti bučan i demonstrativan, već svjestan da je politika u služenju građanima i da se dobro kao takvo ne može politički silom nametnuti. Samo s deklamiranjem općih istina i vrijednosti ne ide se naprijed. To omogućuje tek ozračje pozitivnog iskustva. Kršćanina obvezuje kršćanska predodžba o čovjeku. Čovjek, stvoren na sliku i priliku Božju, sposoban je za dobro i za zlo. Moć zla je stvarnost, koja se ne očituje uvijek otvoreno, već se često krije iza fasada i raznih struktura. Odlučna je tu predodžba

---

²⁴ Postoji određena napetost između evanđelja i stvarnog života, što angažiranim kršćanima može postati pitanjem savjesti. S time u vezi kaže Paul Schulmeister: „Zwar lehrt und das Evangelium eine Reihe spezifischer Werthaltungen, doch die Bergpredigt ist keine konkrete Handlungsanweisung für komplexe Sachverhalte der Politik. Noch so inniger Glaube kann Sachverstand nicht ersetzen. Das Gutgemeinte ist oft das Gegenteil des erwünschten Guten“. P. SCHULMEISTER, Politik und Moral (Ergebnis einer Umfrage: Busek, Leser, Schlüssel, Schulmeister, Waldheim, Weinzierl), u: *Theologisch-praktische Quartalschrift* 135 (1987.), str. 262-269, ovdje 267.

o čovjeku, njegovo nepovredivo i neotuđivo ljudsko dostojanstvo. Iz nje se sve izvodi, pogotovo u Crkvi, o našem odnosu prema Bogu kao ocu svijtu ljudi. I to je ono za što se kršćani u politici moraju jako zauzimati. Ovdje bi mogao lijepo poslužiti primjer zaštite života nerođenih, ili života umirućih. Vrlo se lako događa da se nešto u diskusiji o tome brzo pobrka. Jedno je, naime, boriti se protiv boli i trpljenja, sasvim je drugo ukloniti iz života one koji trpe, jer im treba pošto-poto «skratiti muke». Sve, dakle, ovisi o predodžbi o čovjeku, koja konačno čovjeku određuje međusobno ophođenje i njegov odnos s okolinom.

Za kršćane «život» ima neupitnu vrijednost. Tko se nje drži, kažemo da je dobar i dobro odgojen. Tko nije, postupa zlo i nama strano. Naši nazori o svijetu nisu ukočeni, oni su dinamični i mijenjaju se. Ali pristup životu i održanju života je nešto što je tipično i za kršćane i za mnoge druge. Riječ „život“ u St. zavjetu označuje sreću. Kad npr. Isus kaže: «Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju» (Iv 10,10), onda svi kojima je stalo do života osjećaju kako ih takva evanđeoska izjava podržava i hrabri u njihovu uvjerenju. Kršćanstvu je dugo trebalo da prevlada određene teokratske nazore. Pritom je iskusilo kako demokratski usmjerena društva nipošto ne pripadaju bezbožnim civilizacijama. Štoviše, takav mu je oblik suživota puno bliži nego državno uređenje «u ime Božje», gdje vrebava stvarna opasnost da vjera vrlo brzo postane jako opasnom.

a. Na strani siromašnih i obespravljenih

Puno je toga već rečeno i napisano o Isusovim blaženstvima koja su izazov za svakoga.²⁵ Jesu li zahtjevi Govora na gori ostvarivi?²⁶ Kako shvatiti Isusove visoke zahtjeve? Može li se danas biti kršćaninom prema blaženstvima? Isus ne razvija neko posebno učenje, on govori prigodice, poticajno. Blaženstva žele pridobiti čovjeka ne za neku jeftinu i površnu, već za istinsku sreću i radost. Isus više ne zahtijeva nešto ili zabranjuje, već prijateljski nagovara. On nudi svoju pomoć i milost. Sve se starozavjetne i prolazne predodžbe o sreći ovdje mijenjaju u nešto gotovo suprotno. Zato je blaženstva danas osobito važno pravilno tumačiti. Dok se npr. u Lukinom obliku blaženstava kaže: «Blago vama siromasi, jer je vaše kraljevstvo Božje (Lk 6,20), dotle to isto Matej pretače u «Blago siromasima u duhu» (Mt 5,3). Značenje je ovog blaženstva možda nešto suženo, u namjeri da se ublaži Lukin žestok prizvuk. Neki će, naime, reći da Isusu nije bilo stalo do toga da netko stvarno bude siromah, nego da svi, pa dakako i bogataši, imaju takav duhovni stav, te da ne budu privrženi svojim

²⁵ U katoličkoj liturgiji ona dolaze u misnim čitanjima četvrtednevnice kroz godinu „A“, u ponedjeljak desetog tjedna kroz godinu, na blagdan Svih svetih, te u prigodnim misama za mir i pravdu.

²⁶ Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora*, str. 46-58, ovdje 47-49.

dobrima. Međutim, Isusa stvarno zanima bijedno stanje u kojem se siromah nalazi. Isus ne traži samo nekakav nutarnji stav, već misli i na dosljednu odluku i djelotvorno zalaganje. Siromaštvo nije vrijedno samo po sebi, ali ono može biti vrijedno u odnosu na kraljevstvo nebesko. Siromašni su blaženi, jer živo osjećaju dobrohotno Božje djelovanje koje podiže potrebnika i daje mu podršku u tjeskobi. Oni u svom životu pravo osjećaju dolazak kraljevstva, njih ono prvo obdaruje svojim mirom. Bogataše pak Isus žali, jer imaju svoju utjehu.

Poznato je kako su se Isusovi sljedbenici uvijek borili protiv održanja stanja koje vodi u bijedu i siromaštvo, protiv struktura siromaštva. U suzbijanju siromaštva je i danas njihov neiscrpni potencijal, važan je njihov neumorni sitni svakodnevni rad, koji politika često, na žalost, ne prepoznaje. Svakako, društveno aktivne skupine ili pojedinci, kao kršćani, ne žele i ne mogu lišiti državu njezine socijalne uloge. Politička i crkvena zajednica su na svojem području odvojene i autonomne jedna od druge.²⁷ Ali obje služe istom čovjeku, što uvijek može biti bolje ako obje skladno djeluju (usp. GS 76). Crkva, kao živa zajednica vjernih i odvojena od države, nije tu da izgrađuje državni poredak. Zato se ona kao takva niti ne veže ni uz kakvu političku opciju, ona ne zahvaća u dnevnu politiku već samo – kad treba – iznosi principe koje njezini članovi bez straha mogu i moraju unijeti u politiku i biti „sol zemlje“ u politici, u provjerenim strankama demokratskog spektra. Kao građani, kršćani se ne mogu lišiti svoje vjere u političkom životu u kojem imaju specifičnu kompetenciju, pa se iz svoje kršćanske savjesti i svijesti, na temelju svoje kršćanske slike o svijetu i čovjeku, trebaju zauzeti za zemaljski, vremeniti red i prožeti ga kršćanskim vrijednostima. Oni se pritom, kako smo ranije istaknuli, ne pozivaju na Crkvu nego to čine samostalno, kao građani, u smislu općega dobra. Budući da je Crkva radi ljudi, ona ulazi i u politički život, ne na temelju nekih političkih programa i uvjerenja, nego evanđelja (usp. GS 76).

Pokazat će se uvijek veoma lošim ako netko vjeru i pokrete, koji su toliko pridonijeli kulturi i humanizmu u Europi, želi marginalizirati. Ne može se poricati kako su kršćani konfrontirani s predrasudama i odbijanjem. Politika koja gleda samo sebe, a ne opće dobro, napravila je puno štete. A političke stranke kao takve određuju same svoju blizinu ili distancu od Crkve. Štoviše, historijski gledano, zajednice vjernika su prve koje u građanskom društvu imaju pravo postaviti humanitarne zahtjeve političarima i politici. Poznata je odlučnost kojom je Isus osudio nepravdu, ugnjetavanje, izrabljivanje. Poznata je njegova opomena da čovjek ne smije zakopati svoje talente. Izvan svake je sumnje da se ne radi samo o duhovnim dobrima, već o svim Božjim darovima.

²⁷ Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Nav. dj.*, str. 352. Sabor očito želi učiniti kraj spregama Crkve s državom.

Isus višestruko prihvaća ono što je bilo pravilno prije njegova vremena i to na novi način oploduje za novo vrijeme. Sada se na prvom mjestu ne nalaze zakoni kao takvi, već njihovo ishodište i gdje svaki čovjek može stvoriti svoja nutarnja životna načela. Puno je u svemu tome „starog“, pri čemu se ne misli samo na Stari zavjet, već na stvarnost ovog još neotkupljenog, neozdravljenog svijeta, u kome doista postoji nepravda, nasilje, neiskren govor i razmišljanje u crno-bijeloj tehnici: „prijatelj – neprijatelj“.

b. Izgraditi novo društvo

Uvijek je bilo i ima ljudi koji mijenjaju svijet u duhu blaženstava. Dakako, ne odnosi se to samo na neke izuzetne ljude, npr. na redovnike i redovnice, na institute posvećenog života i zajednice apostolskog života, već doslovno na sve kršćane, što izričito treba naglasiti. Do četvrtog su stoljeća upute Govora na gori bile obvezatne za sve kršćane. Kad su se zapadni narodi „obratili“, za prosječne kršćane važio je dekalog, deset zapovijedi, dok su blaženstva bila pridržana onima „u stanju savršenstva“. Dakako, ovdje nije moguće govoriti o tome kako se Crkva odnosila prema Isusovim radikalnim zahtjevima tijekom povijesti.²⁸ Blaženstva stalno stvaraju i unose nemir. Bitno je danas jedno: Isus govori svima. Na njegovom mesijanskom spasenju sudjelovat će, dakle, svi oni koji nastoje oko djela pravednosti, tj. svi koji su krotki, milosrdni, čista srca i mirotvorci. Obećano spasenje jest predmet i ostvarenje blaženstva. Budućnost - kad će se to konačno ostvariti - počinje ovim sadašnjim trenutkom. Pokretački razlozi blaženstava su također spomenuti u devetom blaženstvu (*Mt 5,11-12*). Sva blaženstva su u svezi s Isusom, zbog koga čovjek trpi i traži pravdu. Također i u svezi s Crkvom u njezinom iskustvu progonstva, a sve opet u nastojanju oko čovjeka dostojne budućnosti. Blaženstva su poruka o Božjoj radosti svakomu. Bog poznaje radosti i nade, žalosti i tjeskobe svih, zna za čovjekova očekivanja i zamisli za bolji, pravedniji, mirniji svijet. Isus Krist to uzima sasvim ozbiljno. Ljude koji se za njim povode susrećemo u svim slojevima društva. Takvi se ne podlažu zakonitostima ovog svijeta u gospodarstvu i politici. Često se bore za očuvanje golog života. Oni idu Isusovim putem. Traže potpuni život, ne misleći na osobni uspjeh i ostvarenje. Svjesni su da se nalaze pred Bogom i žele ga slijediti. Upravo zato ih naziva sinovima Božjim, tj. članovima Božje obitelji.

²⁸ O govoru na gori i radikalnoj promjeni društva kroz povijest (protivljenje privatnom vlasništvu, zakletvi, službama u državi i vojsci, itd.), vidi: K. FRÖR, *Wege zur Schriftauslegung, Biblische Hermeneutik für Unterricht und Predigt*, Patmos-Verlag, Düsseldorf, 1967., str. 315-325; A. MODA, *Il discorso della montagna attualità o utopia? Un sondaggio sulle risposte dei secoli passati*, u: *Credere oggi* 11 (1991.), br. 3, str. 80-100.

Ne tako davno, i to iz visokih političkih krugova, rado se i često samouvjerenost isticalo kako se s blaženstvima s početka Isusova govora na gori - jer ona navodno ne posjeduju nikakav politički horizont - ne može praviti politika. To je pogubna izjava, baš kao što je fatalna i ona kad netko, prigodom veće povrede zakona, kaže kako se ipak ne može stalno trčkarati naokolo s Ustavom u rukama. Mi ćemo, naprotiv, ovdje reći kako su baš blaženstva temelj svakoj kući i svakome društvu. Protivno mišljenju nekih političara, valja upitati: Zašto tako važne, štoviše središnje Isusove riječi, ne bi ipak mogle biti smjerokaz za ljudski i kršćanski suživot? Baš one imaju snagu, rekli bismo, najvišeg zakona. Zato onim političarima, koji kažu da se s Govorom na gori ne može vladati, valja odmah odgovoriti da se također ni bez njega to ne može. Bez nekih se ostvarenih kulturnih i duhovno-moralnih uvjeta državne zajednice ne mogu održati niti su sposobne za život. Sjetiti se valja samo niza socijalnih normi koje podupiru i stabiliziraju državni pravni poredak. Tome izuzetno pridonosi Crkva. Rastava Crkve i sekularne države tekovina je novog doba. Država je, što se svjetonazora tiče, neutralna. Ali to ne znači da u njoj više ne može biti takvih vrijednosti koje nisu i ne mogu biti prepuštene nečijoj samovolji i hiru. Bez Crkve, se u određenom smislu, naprosto ne može graditi država, tj. bez kršćanskih se vrijednosti jednostavno neće daleko doći.

Već općenito poznata protuslovna mišljenja u tumačenju blaženstava, ali i cijelog Govora na gori, pokazuju kako ga je teško vrednovati. Može se o njemu živo diskutirati, ali ga se nikad neće doreći. Jedno je sigurno: Tko ga shvati kao izravnu političku uputu za djelovanje, brzo će završiti svoju priču. Primjerice, kako da neki ministar financija postupi po Isusovoj riječi «Ne budite, dakle, zabrinuti za sutra. Sutra će se samo brinuti za se» (Mt 6,34), ili «Onome tko bi se htio s tobom parničiti da bi se domogao tvoje donje haljine, prepusti i gornju» (Mt 5,40)?! To nije politički program. Govor je upravljen obraćenima, učenicima, takvima koji Bogu mogu reći „Oče!“, Isusovoj zajednici. Prema tome, to nije opći program za upravljanje i izmjenu, za obnovu svijeta. Taj govor nije zakon, već opis značaja Isusovog učenika. No, neka nutarnja logika vodi čovjeka da zahtjeve Govora na gori shvati kao opće primjenjivi zakon, kao zakonske norme, pogotovo u vrijeme kad se toliko govori o različitim programima i planovima koje valja ispuniti. Pod pretpostavkom da to i jest tako, trebalo bi se onda upitati koliko je to uopće ostvarivo.

Međutim, u Govoru na gori treba čuti prije svega evanđelje, jer ono nije zbirka kršćanskih pravila i uputa, nego navještaj o Kristu, u kojemu su zakon, evanđelje i koristan savjet živo povezani. Baš za Govor na gori vrijedi primjedba da je često u jednoj jedincatoj rečenici sadržano čitavo evanđelje. No, budući da evanđelje ne daje neposredne pojedinačne naputke za konkretno uređenje

svijeta, ipak ih kršćani mogu i moraju sami formulirati. Osnovna su načela iz vjere i morala jasna. Pogotovo ako im još „pastiri Crkve“, biskupi u konkretnim društvenim pitanjima dadnu zato smjernice. Za samu, pak, zadaću oblikovanja svijeta neposredno su nadležni i kompetentni laici, na različitim razinama i različitim metodama, i to ne samo kao pojedinci, već organizirani u skupinama i organizacijama, jer su tako efikasniji, pogotovo kad se radi o nekim područjima, kao npr. učvršćenju i obrani obitelji, itd. Ovakvom etikom Isus očito nije htio upravljati nijednom državom. Međutim, bez Isusovih riječi, kao što su «Ljubite neprijatelje, molite za one koji vas progone» (Mt 5,44) ili «Pljusne li te tko po desnom obrazu, okrenu mu i drugi» (Mt 5,39), svako bi društvo ostalo hladno, bez srca. Svaka bi politika ostala bez nužne orijentacije. Takve Isusove izjave podsjećaju da ljudi mogu živjeti zajedno samo u miru i da su upućeni na opraštanje. Govor na gori nam opisuje način razmišljanja, koji danas bitno pripada zapadnom kulturom krugu. On ističe što je za čovjeka istinsko, a po tome i pravo dobro. Doduše, to čovjeku ne polazi uvijek za rukom. Ipak, moralni su zahtjevi radikalni, jer Isus želi i smjera na savjest čovjeka. Ne čovjeka slabog i cmizdravog, već sasvim slobodnog, koji zna da nema slobode bez odgovornosti, niti privatnog života bez političkog.

Valja reći da ima takvih koji blaženstva pozdravljaju u svezi s društvenim aktivnostima, ali ima i onih drugih, koji ih posve podcjenjuju. Ona bi, prema sudu ovih, propovijedala i zauzimala se tek za neku «etiku mišljenja», etiku nazora i razmišljanja, koje uopće ne vodi računa o posljedicama pojedinog ponašanja, makar koji put i kompromisnog. Ali doista se ne radi samo o tome da netko nešto misli, i kako misli, već se u političkom svijetu, u strukturama vlasti, osobito radi o tome da se preuzme odgovornost. Upravo zato neki daju prednost takozvanoj «etici odgovornosti» koja uključuje starozavjetne prijetnje kaznom, vojskom i sl. Dakako, ima još više i takvih koji puno ne mudruju, već se jednostavno trude živjeti prema blaženstvima i cijelom Govoru na gori. Može se čak navesti primjere kako se Isusov govor veoma cijeni i izvan kršćanskih područja (kako je npr. M. Gandhi spontano reagirao i potpuno ga prihvatio). Blaženstva Govora na gori, kao i sam govor, jednostavno se ne uklapaju u alternativu: ili «etika mišljenja» ili «etika odgovornosti».

c. Zauzeti se na «novu pravednost»

Kad je riječ o blaženstvima u odnosu na politiku, vidno je nadalje kako se iz Govora na gori ne mogu izvesti direktne upute kako da npr. postupe predsjednici pojedinih stranaka ili ministri u nekoj vladi. Pogotovo ne onda kad se pita kojim sredstvima ostvariti pravi napredak za čovjeka i društvo. S Govorom se na gori ukazuje prije svega na put u kraljevstvo Božje, ne toliko put

u zemaljsko kraljevstvo. Ili još jednostavnije rečeno: s uspješnom politikom se doista može načiniti učinkovita država, ali ne i nebo kao takvo. Isto tako, s druge strane, ne stoji stav onih koji tvrde, a tako onda i rade, kako je Govor na gori tek nešto za bogoslužje dok bi politika, prava politika, politika kao umijeće mogućega i ostvarivanje kratkoročnih političkih ciljeva, bila za stvarni, onaj pravi život! Kao da bi blaženstva bila tek samo za neke pobožne osobe, koje izbliže žele slijediti Kristov put, dok su pak politički, odnosno stranački programi za ostatak svijeta! Ipak i ove potonje zanima koja i kakva stajališta zauzima Crkva s obzirom na društvena i politička pitanja. Zanima ih, i to kritički ocjenjuju, ostaje li ona vjerna evanđelju, pogotovo onda kad je uronjena u vrtlog općih društvenih rasprava? Neki čak očekuju od nje da bude sugovornicom i onda kad nema što posebno reći. Ima li Crkva, pitat će ponetko, uopće kakvu političku zadaću? Ako je ima, u čemu se sastoji? Može li se dakle govoriti o tome u svjetlu Govora na gori, posve konkretno: u svjetlu blaženstava?!

Najjednostavnije je pokušati to nekako razložiti zaobilaznim putem. Ima, naime, takvih ljudi koji kažu kako mnoga moderna država posjeduje solidan ustav, koji, istina, nije potpuno savršen, ali je ipak valjan temelj za skupni život u državi. Obično na početku takvog ustava stoji kako je «dostojanstvo svakog čovjeka nepovredivo». To je istina. No sama ta rečenica po sebi nije dovoljno uvjerljiva. Osobito ne može uvjeriti ljude u širokim slojevima društva. Pogotovo ne onog društva u kojem se pomalo, ali sigurno, gubi vjera u državni sustav, kad poneki pojedinac ide čak dotle da je pripravan uzeti zakon u svoje ruke, kad je takav spreman čak i na građanski neposluh. U dnevnoj politici, socijalnoj, ekonomskoj, itd., nije moguće prečuti pozive da se animiraju svi građani na poštivanje zakona, da se probudi sustav koji je odnekud zatajio. Dakako, ne treba u tom poslu posustati. Trebalo bi prije svega objasniti, zašto npr. netko uopće omalovažava sudove. Možda postoji i javno se nameće problem suda zbog mnogih krivih presuda? Postoje posebni lobiji... Kako to da već i kod nas, npr. među školskom djecom, ima toliko nasilja?!²⁹ I tomu slično.

Nikakvi zakoni, koje političari izglasavaju u zakonodavnim skupštinama, sami po sebi ne rješavaju probleme. Tek po nazoru i uvjerenju građana zakoni dobivaju svoju snagu i vrijednost. Zakonom predviđene kazne za nepridržavanje zakonskih normi dolaze tek na drugo mjesto. Ako netko ne poštuje ljudsku osobu kao takvu, njegovo nepovredivo ljudsko dostojanstvo, drugim riječima, ako nema ljubavi prema bližnjemu i njegovu životu, onda će, primjerice, i pravila ponašanja i vožnje na cesti ostati samo običnom farsom, pogotovo onda kad ih se netko pridržava samo zbog policije, da ne bi zaradio novčanu kaznu i

²⁹ Usp. J. KRAUS, Werden unsere „Kids“ immer gewalttätiger?, u: *Die Lebendige Zelle* 36 (1993), str. 85-88.

kaznene bodove. Zato jurnjava na cesti, bezobzirnost i kažnjiva nepromišljenost stalno ubiru svoj danak. To se događa ponajviše i prije svega zato što nema ni trunca poštovanja pred bilo čijim životom, pa vozači izlažu i svoj i tuđi život velikoj opasnosti. Ne radi se tu samo o kaznenom zakonu. Gledajući sve prethodno rečeno, može se zaključiti kako bi i te kako bilo dobro i za Ustav i njegovu valjanost da Isus Krist svakog čovjeka učini aspirantom i kandidatom za kraljevstvo Božje. Bilo bi to dobro barem s obzirom na osnovne vrijednosti na kojima obično počivaju ustavi, prije svega za bezuvjetno poštovanje dostojanstva svake osobe. Usputno vrijedi spomenuti da su prvu deklaraciju o ljudskim pravima i slobodama sastavili katolici i da je ona poslužila kao uzorak za Opću deklaraciju OUN-a. Ta prava se stalno nadopunjavaju i razvijaju. Zato baš valja istinske ljudske vrijednosti stavljati na prvo mjesto ako se želi podići naraštaj koji će ih poštivati.³⁰

Što reći danas kad vladajuće liberalističke ideologije priznaju samo interes i dobit kao najveću vrijednost?! Ne radi se tu tek o spekulativnoj, nekoj teoretskoj mogućnosti, nego konkretnoj opasnosti koja se već očituje npr. na biotehničkom horizontu. Mogu li čovječanstvo spasiti samo neki zakoni pred ponorom nečovječnosti? Mogu li puki paragrafi nekoga očuvati od bezdušnih i umješnih ljudi koji ne zaziru čak od trgovanja s ljudskim životom i zarađivanja novca na taj način? Raspačavati pogubnu drogu? Tu i političari, upravo u svjetlu evanđelja, imaju što reći! Pa čak i onda kad se ljudska prava prenaglašavaju, kad se čovjek postavi kao mjerilo svega, kad se odbaci Boga iznad sebe (pa i kao „postulat čistog razuma“), tad se proklamirana jednakost i sloboda čovjeka dovode u ozbiljno pitanje. Tko će zaštititi slabijega od jačega, koji svoju slobodu i prava tumači kako mu najbolje odgovara?! I još raspolaže velikim količinama novca i drugim materijalnim dobrima po miloj volji, a da ga pritom ne ograničavaju prava drugih! Samo da sebi pribave što veću materijalnu korist, ne mare za solidarnost među ljudima. Itd., itd. Sve se to događa kad čovjek sebe proglašava vrhovnom vrijednošću, a zaboravlja na Boga, svoga stvoritelja. Naprotiv, uspjeh će samo ljudi koji znaju, da postoji Bog iznad njih, koji je sama ljubav i pravednost, i pred kojim smo svi doista pravi siromasi.

d. Promicati dostojanstvo ljudske osobe

Dakako, zakoni imaju svoje relativno pravo i svoju nužnost. U tom kontekstu, Isusov govor na gori čovjeku pokazuje put kako se uza sve zakone i paragrafe može očuvati čovjekovo dostojanstvo. Prije svega priznanjem Božjeg

³⁰ Biti kršćanin ima političke posljedice. Usp. J. HOMEYER, *Aufbruch zu neuer Solidarität, Christen in grenzenloser Gesellschaft*, Bernward, Hildesheim, 1993., str. 101-106.

prava nad svim stvorenjima. Ili poblizhe rečeno, priznanjem Božje ljubavi prema njegovim stvorovima, posebno prema čovjeku. Čovjek nosi lice Isusa Krista i zato je u svojem dostojanstvu posve nepovrediv. Svakako ne zato što to nalažu nekakvi zakoni i sudovi, nego sam Bog koji stvara i uzdržava život. Valja zato prije svega znati kakav je Božji odnos prema čovjeku, kako je Bog prema njemu pun ljubavi i milosrdan, «spor na srdžbu, a bogat milosrđem» (Br 14,18). Tu se, dakle, ne radi o nekim istančanim propisima. U blaženstvima je opisan samo stav duha. U obliku čestitke, u blaženstvima se, kao uostalom i cijelom Govoru na gori, provlači kako Isus gleda na Božji odnos prema čovjeku. To stalno valja držati na umu. Sve koji su siromašni, slabi i žalosni, koji su puni nutarnje i vanjske čežnje za pravednošću i mirom, Isus stavlja u odnos prema Bogu. Oni su za njega sinovi i kćeri Božje. Zato su blaženi. Oni očekuju kraljevstvo Božje i Bog ih prihvaća. Zato se nalaze pod Božjim posebnim pravom, što je iznad svakog drugog prava i zaštite bilo kojeg ljudskog pravnog poretka.

Tako se smije s pravom tvrditi da je Isusova riječ «Što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste!» (Mt 25,40), potaknula i ostvarila više ljubavi prema bližnjemu nego bilo kakva filozofska refleksija. Tim je riječima započela civilizacija ljubavi!³¹ Čovjekovo se dostojanstvo očituje ondje gdje je čovjek ljubljen. Upravo ljubljen, ne samo uvažavan. Ne samo da ga se nekako podnosi, ili mu se pruži toliko koliko mu je dovoljno za život. Budući da je čovjek od Boga ljubljen, prihvaćen i posvećen, a kao grešnik opravdan, zbog toga ima dostojanstvo koje mu nitko više ne može oduzeti. On to dostojanstvo ima i onda kad npr. prima kakvu socijalnu pomoć, jer na nju ima pravo. Pa i onda ima svoje ljudsko dostojanstvo kad se nalazi na samrti, posve okružen aparatima na nekom odjelu intenzivne njege. Baš to, da Bog ljubi i prihvaća čovjeka, ne stoji ni u kakvom ustavu. To se samo čita u blaženstvima, u Govoru na gori, to se čita skoro na svakoj stranici Sv. pisma. Čovjek je ljubljen više no što on uopće misli!

I nekršćani će priznati kako je čovjekovo dostojanstvo nepovredivo! To se može opravdati zlatnim pravilom, pravilom iz Sv. pisma: «Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima. To je, doista, Zakon i Proroci» (Mt 7,12; Lk 6,31).³² Priznaju ga i mnogi nekršćani, pa i suvremeni bezvjerci, kao izdržljivi, čvrsti temelj za zajednički život. Zato je svaki sugrađanin koji poštuje dostojanstvo svoga bližnjeg, pa bilo to i na temelju njegova nekršćanskog

³¹ Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ, „Što ste učinili jednome od moje najmanje braće“, Razmišljanje o polazištu civilizacije ljubavi, u: *Svesci – Communio* 100 (2000.), str. 5-14.

³² O zlatnom pravilu vidi više L. RAGAZ, *Die Bergpredigt Jesu*, Güterslocher Verlagshaus Mohn, Gütersloch, 1979., str. 172-176; I. DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora*, str. 56-57. O zlatnom pravilu (Mt 7,12 i Lk 6,31) vidi: M. ZOVKIĆ, *Isus u evanđelju po Luki*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2002., str. 418-423.

uvjerenja, dobrodošao i valja ga poštovati. Bilo bi, dakako, bolje - s našeg stajališta - da to uvjerenje prihvaća što više ljudi, ne samo zato što bi inače došlo do nereda u svijetu, već iz uvjerenja kako se u svakom čovjeku može prepoznati samog Boga. Nadalje, svaki red u društvu i državi treba dušu. Inače će ostati mrtvo slovo na papiru. Takav red iziskuje ljude koji će iz svog uvjerenja činiti sve što je inače ljudima zajedničko, a svakom pojedinom doista na spasenje. Jedina snaga koja je kadra čovjeka dovesti do tog stupnja, jest ljubav. Zato je ljubav, prema Pavlu, uz vjeru i nadu, najveći dar što ga ljudi međusobno mogu izmijeniti (*1 Kor 13,13*), dar od Boga koji je – također prema Sv. pismu – na neki način objašnjen baš kao ljubav (*1 Iv 4,8*). Do takve definicije Boga apostol Ivan nije došao svojim „suhim“ umovanjem, već proživljavanjem Isusova života i nauke. Naime, „ima istina, koje se ne mogu upoznati, ako se ne osjete“ (Bover).

I budući da je Isus sve to jako dobro znao, svojim učenicima nije ostavio nikakav formalni ustav, neki novi manifest – proglas, već im je održao govor na gori. To nije detaljni kodeks, već povelja, izrezbareno razmišljanje koje valja shvaćati po onome što znamo iz samoga Isusova života. Isus nije proglasio nikakve zakone, već je sve one koji gladuju za Bogom proglasio blaženima, a ne site i one što misle da već imaju sve kad npr. imaju svoj građanski ustav pa misle da se njime, čak i bez Boga, lijepo može «urediti država». Zato taj govor na gori, sa svojim uvodnim blaženstvima, ima i danas nesumnjivo veliko značenje. Ponovo ističemo: Njima se ne može načiniti državu – ali se njima svaka država može učiniti ljudskijom, čovječnijom. To moraju imati na umu političari u parlamentima, kao i na komunalnoj razini, i svi drugi, da Isusov govor uzmu k srcu i žive iz njegova duha i nadahnuća. Tek tada imaju pravu priliku biti potpunim ljudima, građani kraljevstva, čiji je identitet ocrtan u blaženstvima.

3. Suvremenost Govora na gori

Blaženstva su Isusov životni program. Kad je Isus tumačio i razlagao logiku Božjega kraljevstva, to je činio bez ikakve teškoće, jer je u njem živio. Na njemu su se ona preobilno ispunila. Sav njegov život, od skromnog rođenja pa do tragične smrti na križu, nije bio ništa drugo doli život po blaženstvima. Premda bogat, radi čovjeka je postao siromahom (usp. *2 Kor 8,9*), bio je nježna i ponizna srca (usp. *Mt 11,29*), i veoma gladan (*Mt 4,2*) te žedan i iscrpljen od puta (*Iv 4,7; 19,28*). Poradi kraljevstva je trpio progonstvo. Pa i svoje učenike on kao svjedoke šalje u neprijateljski svijet (*Mt 10,16-24*). Tako su blaženstva bila njegov način života i puno prije negoli su bila izrečena. Isus, dakle, sam predstavlja egzistencijalnu hermeneutiku za svoja blaženstva. Bez njega bi ona doista ostala paradoksalna igra riječima, prava utopija, bez stvarnosti, bez

jamstva istine. Tko ih želi tumačiti, mora cjelovito poznavati Isusa Krista i njegov nauk. Štoviše, sam Krist, baš kao raspeti i uskrsnuti, još je najbolje tumačenje Govora na gori. Na križu je bio posve siromah, napušten od naroda i svojih učenika, poput roba. Kao raspeti, zbog krivnje je ljudi i njihove odvojenosti od Boga bio žalostan (*Mt 26,38*). Nije primijenio sile, već se prepustio surovom nasilju. Žeđao je za pravednošću, za otkupljenjem čovjeka. S križa je milostivo molio za one koji su ostvarili njegovu smrt (*Lk 23,34*). Srce mu je ostalo čisto, bez krivnje i mržnje.

Zato, tko duhom i srcem ne ponire u njegovu evanđelje, ne može shvatiti ni tajne njegovih blaženstava, kao prave i najbolje sinteze samog evanđelja. Kad ih je proglasio, Isus je znao o kome i o čemu govori. Ona su, naime, odraz njegova ljudskog i vjerničkog iskustva Boga, koja nudi svakom čovjeku. Čovjek može živjeti u oskudici, a da mu ne nedostaje radosti što ima Boga kao svoga Boga i s njime računa, pogotovo onda kad čovjek tako malo znači za ostali svijet. To nije, dakle, poglavito politički program, ali je ipak temelj i korijen kršćanskog djelovanja, koje mora na svoj način obilježiti i prožeti svaku politiku. Poznato je kako je ruski grof Lav N. Tolstoj (1820.-1910.) htio reformirati državu i društvo prema Govoru na gori, da se vrati rajsko stanje. To je, odmah valja reći, jedva moguće ili pak nemoguće. Prvi preduvjet da bi se primijenio Govor na gori jest da su svi o kojima se radi kršćani. Oni kao takvi ipak nisu bez zakona, nego su „u Kristovu zakonu“ (usp. *1 Kor 9,21; Gal 6,2*). Sve dok u svijetu postoji zlo i dok većina ljudi nisu kršćani, i to pravi, ne može se živjeti po Govoru na gori, pa i kad bi se htjelo. Jasno je da bi zlikovci pod kršćanskim imenom npr. primjenu *Mt 5,38-42* zloupotrijebili pod krinkom evanđeoske slobode. Takve samo vanjska prisila može donekle održati u redu, kad su prijatelji prava jači negoli sami razbojnici. S druge se strane nađe i onih koji odbacuju uopće zakon kao takav, pa umjesto toga žele živjeti po nadahnućima Duha, koja se ionako ne mogu provjeriti, ili po nekim načelima, npr. načelu ljubavi, koje onda svatko tumači kako mu se hoće. Očito je da se čovjek ne spašava po djelima zakona, nego se opravda vjerom bez djela Zakona (*Rim 3,28*). Ali je isto tako jasno da Isus ipak nije svoje vjernike poslao da lutaju po svojoj volji bespućima svijeta. Naprotiv, on im je dao razumljive i konkretne smjernice kako živjeti i odnositi se prema Bogu.³³

³³ „... već je Matej, oblikujući literarno tako veliku cjelinu od kraćih Isusovih riječi, htio stvoriti respektabilan tekst iz kojeg će biti jasno da Isusova poruka o kraljevstvu Božjem nema samo namjeru nadahnuti i pozvati, već da te riječi imaju i normativan karakter u sasvim konkretnim pitanjima ljudskog života.“ I. DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora*, str. 52.

a. Osobno svjedočenje

Kristov je zakon životni program kršćana. I to program po kojem čovjek živi snagom Duha Svetoga, pa i onda kad posrće. Značajan dio toga korisnog programa nalazi se ovdje u Govoru na gori, koji je prava prepreka za zlo u čovjeku. Naime, u svojim blaženstvima Isus postavlja protutežu ljudskom egoizmu. Govor je ogledalo spoznaje u kojem onda nestaje svako samoljublje, čovjeka se usmjerava od sebe samoga prema bližnjem, od tjelesnih dobara prema duhovnim, od vrednota koje se ovdje nude k vrednotama koje čovjeka očekuju u budućem kraljevstvu. Te vrednote Isus ne zapovijeda, ali im ne postavlja ni granice. Tko ih može razumjeti, neka ih razumije koliko može, i tko ih može doseći, neka ih dosegne koliko samo može. Taj program je, dakle, pravilo za život u koji Isus želi uvesti čovjeka i gdje nudi svoj način gledanja na svijet, na čovjeka i osobito na Boga. Na takav ga život motivira Bog i njegovo kraljevstvo. Samo onaj može imati čistu savjest tko gladuje i žeda pravедnosti. Takav je žalostan zbog stanja u kojem se još nalazi ovaj neotkupljeni svijet. Vjernik se neizbježno protivi onima kojima je samo do koristi, do moći i vlastite prednosti. Upravo su u toj Isusovoj poruci spomenuti glavni problemi, koji zahtijevaju političko djelovanje. Podjela između siromašnih i bogatih sve se više širi po svijetu. Ljudi po svijetu gladuju kao i prije, premda bi bilo dovoljno zaliha hrane za sve. Svakoga dana ljudi tuguju zbog brojnih nasilja. Kao da je čovjek nesposoban osigurati mir, a krive upravne odluke dovode do neželjenih posljedica.

Isus ne nameće novi zakon, ne uči neka ponašanja. Isusove se upute ovdje ne može „zakonski“ tumačiti u smislu crkvenih ili državnih zakonodavaca, što bi imalo obvezatni karakter. To se uvijek jasno tvrdilo, što ipak ne znači da ih se ne mora uzeti sasvim ozbiljno. Ove upute pred čovjeka stavljaju temeljne stavove, koji imaju tako veliku snagu da stvaraju iznenađujuća ponašanja. Obraćaju se čovjekovoj nutрини, njegovoj dobroj volji, velikodušnosti srca, njegovoj osobnoj odgovornosti i, u tom smislu, „savršenom zakonu slobode“, kako inače kaže, Mateju posve srodni, *Jak* 1,25; 2,12. U tom smislu Govor na gori još danas zadivljuje. Odlučno je da čovjek u svojem hodu za Kristom počne ondje gdje se već nalazi. Od čovjeka se traži da napreduje u tom hodu, makar i ne postigao savršenstvo, da razumije nutarnji smisao svoga djelovanja, a da ne gleda toliko na sam uspjeh. Uspjeh ne dolazi sam po sebi i to preko noći. Međutim, treba reći da se blaženstva i cijeli Isusov govor danas rado probirljivo tumači, kako se što komu sviđa. Temi mira i mirotvorstva se daje prednost, u odnosu na druge isto tako radikalne teme, npr. praksi milostinje u skrovitosti (*Mt* 6,2-4) koja je predstavljala rješavanje socijalnih pitanja u starini, ili religiozne

zahtjeve kao takve (Mt 6,1-18). Bez svoje religiozne fundiranosti i motivacije Govor je teško razumjeti³⁴.

Krist i tu želi reći da je mir više nego samo mir oružja. Kad se pred nama nalazi protivnik naoružan do zuba, ne može se govoriti o miru. Krist misli na mir u puno širem smislu biblijskog pojma šalom, spasenje. Zato izriče svoj govor na gori, kao svoju abecedu, kao poduku učenicima. Govor sadrži prvu poduku za kršćane u Matejevoj zajednici, njezino kućno pravilo³⁵. Matej dobro zna da je ortopraksa važna, ali se kršćansko djelovanje očito na nečemu temelji, konkretno na kršćanskim stavovima i razmišljanjima, iz kojih onda proizlaze nova djela, veća pravednost. Blaženstva se odnose ne samo kao uvod u Govor na gori, već na čitavo Matejevo evanđelje. Mateju je i te kako stalo do milosrđa (usp. Mt 6,14-15; 18,12-14.23-35), te čistoće srca, nasuprot izvanjskim židovskim propisima o čistoći (Mt 15,1-20). Mirotvorstvo ima svoj uzor u Isusovom djelovanju kao mesije i mirotvorca (Mt 11,28-30; 21,1-9). Mirotvorac djelatno ostvaruje mir.

Prema tome, miroljubivost nije tek neko neobavezno razmišljanje. Ona daje i proširuje horizont odgovornosti, kojoj općenito kršćani nikako ne mogu izbjeći³⁶. Pogotovo ne mogu izbjeći političari ako svoj mandat pravilno vrše za dobro i mir među ljudima i narodima. Kad se govori o milosrđu, ne radi se tu samo o nekom neobvezatnom mišljenju, a da iz njega zaista ne proističe odgovornost za milosrdni postupak s bolesnicima i slabima i duševno zaostalim osobama. Rad brojnih poznatih osoba na tom području je općenito priznat, prihvaćen i cijenjen. Dosljedno tome, ni neka država se, kao veća cjelina, ne bi mogla tako jednostavno odreći razvijenih postojećih struktura i institucija milosrđa. Upravo kršćani imaju na to povijesno pravo i zato moraju tražiti, primjerice, pravo na život za stare i bolesne, pa i onda kad to državnu blagajnu stoji dosta novca.

---

³⁴ O krivom i apstraktnom pacifizmu u svezi s blaženstvima vidi: F. W. FOERSTER, *Moderne Jugend und christliche Religion, Psychologische und Pädagogische Gesichtspunkte*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1980., str. 266-270.

³⁵ Usp. M. KRÄMER, *Die Überlieferungsgeschichte der Bergpredigt*, EOS-Verlag, St. Ottilien, 1992., str. 22-30.

³⁶ Mir se ne može zamisliti bez dalekosežne ekonomske pravde. Trka u naoružanju već sada ubija, jer guta ogromna sredstva, umjesto da se upotrijebe za uklanjanje gladi i nevolje u svijetu. Usp. H. R. REUTER, *Bergpredigt und politische Vernunft*, u: R. SCHNACKENBURG (ur.), *Die Bergpredigt*, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1984., str. 64. Vidi također: E. DREWERMANN, *Das Matthäus-Evangelium, Bilder der Erfüllung*, Walter, Olten, 1992., str. 384-390.

b. Proročko poslanje

Primjećuje se, međutim, kako moderni nazori i socijalne države naprosto potiskuju milosrđe u zaborav. U državama postoje za sve i pojedine zadaće mjerodavne osobe, ali za milosrđe i suosjećanje u modernom zakonodavstvu više kao da nema mjesta. Unatoč tomu, ravnodušnost i bešćutnost se sve više šire, naročito pred nevoljom koja postaje anonimnom. Svakom socijalnom društvu potrebni su impulsi iz duha blaženstava Isusova govora na gori. Socijalna politika bi postala dinamičnijom. U svezi s time središnja je zadaća Crkve da podržava svijest o potrebi duha blaženstva i prenošenju te svijesti na mlađe. U tom se pokazuje također glavna kršćanska zapovijed o ljubavi, karitas. Milosrdan će čovjek naslutiti gdje se pojavila nova nevolja, bit će nemiran sve dok ne pomogne. To je, među ostalim, i ispunjenje proročke zadaće kritike, koja biva riječju i djelom na postojeće stanje. Imati čisto, iskreno srce ne znači tek imati samo neko neobligatno, fakultativno mišljenje. Na žalost, dosta se često može utvrditi činjenica kako se u društvu sve više i više širi razočaranje u neke pretpostavljene motive koje odgovorni slijede u politici, gospodarstvu i društvu, pa čak i u javnim institucijama i ustanovama (pitanje mita i korupcije, „pretvorbe“, itd.). Ni Crkva nije od toga izuzeta. S druge pak strane, ljudi koji imaju što reći i ponuditi, svoje vlastite ciljeve i nakane prešućuju. Svako klevetanje i blaćenje u javnosti, ili kad se nekoga pred javnošću proglašava nesposobnim ili nedostojnim za nešto, sva poniženja i klevete kao i sve verbalne pljuske u javnim istupima ne mogu se zaista smatrati izrazom čistog srca i dobre volje. Naprotiv.

Glad i žeđ za pravdom nisu samo nedosanjani san zapostavljenih da im se konačno prizna ugled i dostojanstvo. Ne ubraja li se to u one odlučne, presudne motive za odgovorno uređenje svijeta, da se ne samo čuju povici ljudi za pravednošću, već da takvu pravednost za njih drugi žele, još više - da se za njih bore svi ljudi? Drugim riječima, da baš oni koji su jači traže pravdu za slabije, da gladuju i žedaju pravednosti za druge ako žele opstati kao društvo. Sve to sa sobom nosi obećanje Isusovo! To je on htio! To nisu obećanja samo za vječnost, već vjera Kristovih vjernika može sada i ovdje promijeniti lice zemlje. Razmišljanjem i odgovornošću - a ne bijegom u maštanje - moguće je riješiti ili barem početi rješavati prave probleme svijeta. Isus Krist, nasuprot svijetu koji misli da je sebi dostatan i ravna se nekim svojim zakonitostima, otvara mogućnost promjene svijeta, ne po nekom novom zakonu koji će opet ostati samo mrtvo slovo na papiru, već tražeći promjenu srca kod ljudi i otvarajući im nove perspektive. Dakle, već sada valja djelovati logikom onog stanja kakvo će tek biti konačno u dovršenom Božjem svijetu. Znači da već sada treba uklanjati siromaštvo, sprječavati nasilje i nepravde, usvajati mir i širiti milosrđe.

Za čistoću srca se već sada valja barem toliko truditi koliko za čistoću tijela i kuće. Isus svojim blaženstvima pruža zapravo temelj svim očekivanjima Božjih siromaha, oslobađa im nadu za život: da se nikako ne mire sa stvarnim stanjem u sebi, u Crkvi i u svijetu, već da ga mijenjaju snagom evanđelja. Tako običnim, prosječnim ljudima obećava novu budućnost, te ih izdiže iznad puke svjetovnosti. Bez tih bi obećanja čovjekov život ostao prazan. Tko misli da je sebi dovoljan, prije ili kasnije dospjet će do svojih granica i neizbježno shvatiti kako mu je djelo ostalo bez znatnijeg uspjeha. «Uzalud vam je ustati prije zore i dugo u noć sjediti, vi što jedete kruh muke: miljenicima svojim u snu on daje» (Ps 127,2). To, dakako, ne znači kako bi najbolje bilo prespavati svoj život. Ali čovjek lakše živi, štoviše i napreduje, kad sam od sebe ne traži život da bi sam grozničavo njime ravnao i da bi mu on sam podao trajni smisao. Opuštenije će i lakše živjeti kad zna da će mu neke jače ruke održati život zdravim i čitavim. Valja misliti na to, da se tu govori o obećanjima bez kojih bi čovjeku život ostao prazan. Naime, obećanja blaženstava u Govoru na gori sadrže najvažnije obećanje, koje je ujedno čovjeku bitno uvjerenje, da mu je osigurana budućnost bez obzira radi li se tu o kraljevstvu nebeskom ili o posjedovanju zemlje. Ono što se zamišlja i želi, ne dovodi se u pitanje. Čovjeku se obećava budućnost. Ne mora je on uobličiti, ona i bez toga dolazi. Ali, ako se čovjek ne povjeri Kristu i njegovoj riječi, ako je ne očekuje s vjerom i poslušnošću, može mu se ipak dogoditi da je previdi.

Kad se sva blaženstva, tj. sva obećanja, točnije promotre, uočiti će se kako su ona protegnuta između neba i zemlje. S jedne strane ljudima pripada kraljevstvo, a s druge će strane posjedovati zemlju. Zemlja se može održati i razvijati samo pod njihovom rukom. U tom smislu se smije reći, kako nam je vjera prizemna, prizemljena vjera. Ne zadovoljava se, kako smo već jednom istaknuli, samo s nebom. Ali ne traži niti nebo na zemlji³⁷. Čovjek dobro zna da ovdje mora živjeti. U ovome svijetu. Pa tako i Crkva i kršćani ne žive u zraku. Zato je važno uspostaviti odnose između prirodne zajednice, a to je politička vlast. Dakako, i Crkva, odnosno svi kršćani, budno će paziti da ne postanu kotači na ičijim kolima, i da slobodu govora ne prodaju nijednom moćniku, pa zvao se on danas nepotpuna demokracija ili nazovi demokracija...³⁸ Ne obraća nas danas snaga novca, ni političke nagodbe, ni uopće politika kao takva, već Božja

³⁷ O crkvenoj praksi služenja i težnji da se „zemlju učiniti nebom“ vidi: N. BROX, Služenje u ranoj Crkvi, u: *Jukić* 18 (1988.), str. 19-25, ovdje 22-23. Tekst je preuzet iz *Concilium* 24 (1988.), str. 277-281. Kod Ivana Zlatoustog (+ 407) je to govor utopije. Briga za drugoga, služenje, mijenja zemlju i početak je spasenja, a ne samo njegov znak.

³⁸ Vrijeme će pokazati počivaju li suvremena društva na demokraciji ili je to u stvari oligarhija, vladavina manjine bogatih, neka vrst političkog teatra. Suverenitet tu ne bi počivao na „narodu“ već na ekonomskim i financijskim oligarhijama, koje s vremena na vrijeme organiziraju „referendume“ koje onda nazivamo „slobodnim demokratskim izborima!“, a sve u svrhu legitimnosti vlastite moći.

riječ, poruka spasa, radosna vijest. A demokracija, koja stvarno funkcionira, živi od suodgovornosti svojih građana.

c. Duh nove evangelizacije

Potrebno je danas opet pronaći evangelizatorski duh iz prošlosti, ali i način, stil života prvih kršćana općenito. Svijet je, naime, mjesto Božje skrivene nazočnosti. Tu se on pokazuje patnicima i svima koji su blaga srca, milosrdnima i svima što teže za pravednošću. Nitko, pa ni vrabac s krova ne pada, a da cijeli svijet o tome ne sazna (*Mt 10,31; Lk 12,7*). Čovjek je toliko dragocjen. Zbog toga bi se ljudi jedni o drugima morali brinuti. I biti malo glasnjiji. Naime, o svemu što se vidi i čuje, treba objavljivati i širiti u svijet s krovova (*Lk 12,3*), danas pak preko različitih antena! Dok se nekima čini da je Isus Krist u govoru na gori strogi moralist i veoma zahtjevan, valja još jednom istaknuti da on prije svega donosi svoje evanđelje, radosnu vijest, kojoj je srž poruka ljubavi koju donosi svijetu. Isus se poziva na Boga kao Oca, a ne gospodara. Odnosi između Boga i čovjeka promatraju se u novom svjetlu. To je prije svega sinovski odnos prema Bogu. Takav odnos onda uključuje i nove, bratske odnose među ljudima. Isus naviješta sveobuhvatno kraljevstvo Božje, koje se tiče ne samo čovjeka kao pojedinca, već i društva u cjelini. Budući da dosad još nitko nije uspio otkriti bolji put k sreći, nitko ne može, pa makar to i želio, izbaciti iz svijeta Isusovo veličanstveno načelo ljubavi prema drugima. Političari od formata i sociolozi, ekonomisti i psihoanalitičari ga mogu izvrtati, ponašati se kao da ne znaju za njega, ali ga ne mogu ukloniti.

Prema tome, Isusova blaženstva, kao i cijeli Govor na gori, nisu nipošto socijalistički govor. On svakako ima društveni prizvuk, ali ipak nije politički govor. Isus ne poziva na promjenu društva, pogotovo ne na nasilnu promjenu. Ali isto tako ne brani postojeći poredak. On prije svega želi da ljudi promijene svoja srca, od njih očekuje posve novi stav. To je potrebno da bi ušli u kraljevstvo Božje, tj. u ljubav. Na toj se razini on nalazi i onda kad govori o pravdi. Njemu je stalo do poretka svijeta kakvim ga Bog hoće i vidi. Nije mu stalo do nekog političkog prolaznog poimanja za svakodnevnu uporabu. On ne želi svojom pobudnicom, svojim blaženstvima, da se zaboravi kako je svatko dužan učiniti sve da u društvenim odnosima zavlada ljubav. Sredstva za to nisu uvijek očita, a zamisli pojedinih ljudi, kako to što bolje ostvariti, nužno su različite. Netko će u Isusovom govoru naći opravdanje da bude socijalist, drugi opet da bude liberal. Glavno je djelovati za dobro drugih, bližnjih.

Premda je za Isusa ljubav važna, u danom trenutku on zna biti i „nasilan“, pa razotkriva grijeh e i u onome čemu inače učitelji zakona nekoć nisu prigovarali: npr. u žudnji za ženom. Ne samo da su neki određeni čini, već je i nutarnji stav čovjeka odlučan, njegovo srce, njegovo temeljno opredjeljenje i stav. Isus govori kao Sin Božji, pa treba ili prihvatiti ono što on uči i tako ući u kraljevstvo, ili sve odbaciti. Trećega nema. Za Isusa nisu važni samo materijalni prekršaji židovskog zakona. Važna je, prije svega, savjest svakog pojedinca. Isus je doista vidljivi i čujni glas Božji na zemlji (*Mt 17,5; Mk 9,7; Lk 9,35*), njegova riječ i volja postala čovjekom. Ona se spušta ljudima. Isus se spušta s gore Tabora u dolinu, u maglovite nizine ljudskog života (*Mk 9,14-29*). Baš onako kako se nekoć Mojsije s brda objave spustio tamo gdje žive ljudi. Isus Krist posreduje poruku ne samo nekim veoma snažnim, izgrađenim kršćanima, već također svima koji su slabi i ranjivi. Isus jasno kaže o čemu se radi, da bi Bog mogao boraviti među ljudima, a oni opet da ne bi promašili smjer svome životu. U tom se smislu svi, a ne samo političari, trebaju riješiti svoga vlastoljublja i nepristupačnosti, i biti blizu čovjeku u nevolji.

I zato sve što Isus iznosi u blaženstvima valja gledati i shvatiti im duboki smisao i tumačiti ih u odnosu na cijeli njegov život. Isus Krist ne samo da izgovara blaženstva, on ih živi. Zapravo, on predstavlja blaženstva. Sve će onda biti puno jasnije. Gledajući njega, vidi se što znači biti siromašan duhom, krotak i milosrdan, žalostiti se, brinuti se za ono što je dobro, biti čista srca, mirotvorac, progonjen. Zbog toga on ima pravo reći: „Dođi, slijedi me!“ On ne kaže samo: „Čini što ti kažem“, već upravo „Slijedi me!“ Bez obzira što će to čovjek činiti tek nesavršeno, iz daljine. Kad je bio pljusnut, Isus nije pružio i drugi obraz (*Jv 18,23*). Nije tražio pljusku, ali ju nije ni uzvraćao, a to je već velika razlika (*Mt 5,39; Lk 6,29*). Tako je sa svime što je Isus iznosio. Sve to valja razjasniti samo tako da se uspoređi s onim što je on činio, a ne samo učio (*Dj 1,1*). On sâm u svom životu i smrti uzorno prakticira radikalnu ljubav, za sve ljude. Tako Isusovi čini svemu daju značenje. Valja k tomu još imati na umu, ako to uopće nešto znači ovdje, da je on svoja životna pravila dao za seosku sredinu u kojoj je živio, kad su postojali neposredni odnosi između čovjeka i čovjeka. Sad je i u tom pogledu nešto drukčije. Ali uvijek ostaje važna uputa kako treba imati čisto srce, što se opet ogleda u konkretnom djelovanju. U određenom smislu, treba postati djecom, svakako ne djetinjastim (*Mt 18,3*), koja rasuđuju i procjenjuju posljedice svojih djela u odnosu na druge. Naime, ne može se izbjeći konkretnim posljedicama svojih čina. Bez obzira što Isus obećava nagradu ili prijeti kaznom, bolje je ipak napraviti pravi izbor i izabrati pravi put u sreću. Tko drukčije radi, očito već sada kažnjava sam sebe.

d. Naviještati radost života

Za sve ostaju Isusovi zahtjevi - kako su nam predani u blaženstvima, i općenito u Govoru na gori - obvezatnim ciljevima oko kojih se čovjek mora potruditi. Oni pokazuju smjer kojim valja ići. Bilo bi odviše malo, ako bi se smisao Isusovih zahtjeva htio vidjeti samo u tome da čovjek uvidi i prizna svoju grešnost i potrebu svog spasenja. Baš suprotno, Govor na gori, između ostalog, određuje čak okvirne uvjete baš za osobno kao i skupno političko djelovanje ljudi. Naime, on uspostavlja vrijednosti prema kojima se valja orijentirati i koje kršćani ne smiju zanemariti. Pa makar prema svojem krajnjem, visokom cilju čovjek išao malim koracima i nešto dužim putem. Makar i ne znao potpuno kako se to zapravo radi ili kako bi trebalo raditi. Baš zato se, recimo još usput, usred Govora na gori nalazi molitva Očenaša: «Dođi kraljevstvo tvoje» i «Budi volja tvoja». U tim molbama čovjek traži snagu da bi Isusove zahtjeve mogao izvesti ovdje, na zemlji, onako kako je to na nebu. Čovjek zapravo moli da sve Isusove zapovijedi postanu kvascem koji će konačno preobraziti svijet. To se ne postiže preko noći. Sve te zadaće valja već ovdje, na zemlji, ostvariti, a ne očekivati to istom u nebu. Već ovdje, da opet ponovimo, valja otklanjati siromaštvo, sprečavati nasilje i nepravde, usvajati mir, širiti milosrđe... Ljubav je u tom pogledu domišljata (usp. *1 Kor 13*). Njoj je protivno bezočno nasilje, bezobzirnost, nepravda i mržnja. Sve to razara čovjeka i društvo. Čak nije dovoljno osloboditi se mržnje prema neprijatelju. Isus traži puno više, traži aktivan stav, čin ljubavi prema takvome. Sve to što razara čovjeka, nije životu strano, i time se zato ima stalno baviti politika, ako ne želi ostati jalovom.

Za ilustraciju rečenog bilo bi dovoljno navesti neka protu-blaženstva da se tek onda uvidi o čemu je riječ. Npr. blago bogatima jer su njihova dobra u inozemstvu osigurana i od poreza i od inflacije! Blaženi su bogati koji rade što hoće ili ne rade ništa, ili oni koji malo rade a imaju unosne dohotke! Blago žalosnima koji se onda, jer nemaju sve što si pozele, tješe alkoholom, seksom, drogama! Blago onima koji posjeduju zemlju pa u danom trenutku, pretvarajući svoj posjed u gradilišta, zaslužuju milijune! Za glad, sudeći prema reklamama, kao da neki više i ne znaju, već siti, štoviše usaljeni, gutaju tablete i podvrgavaju se kuri mršavljenja. Dobro je što ipak ima milosrdnih ljudi i žena, pa se i za takve nepravedne bogatune, kad jednom obole (u čijem se inače rječniku uopće ne susreće riječ milosrđe), znaju žrtvovati. Ludi su pak oni, koji pokušavaju uspostaviti mir, jer se njime toliko ne zarađuje koliko prodajom oružja i trkom u naoružanju! Naravno da bez komentara uvidamo, kako bi takva blaženstva nekolicine mnogima donijela samo strahovito prokletstvo, što potvrđuje dnevno iskustvo.

Valja također još jedanput spomenuti kako je Crkva jasno dala do znanja da Govor na gori nema nikakav pravni značaj. Ni jedan, naime, od njegovih propisa nije izrazila u obliku zakona. Vjernik bi, dakle, bio na krivom putu kad bi smatrao da su zahtjevi Krista i njegove Crkve iscrpne i potanko određene zapovijedi. Ipak je i pored toga svatko još uvijek suočen sa zahtjevima Govora na gori, i to ne kao s poticajima koje može usvojiti ako želi, nego kao s ozbiljnim zahtjevima prema kojima će mu se suditi. To su zahtjevi, treba neprestano ponavljati, upravljani svim ljudima. Ako i jest, po Mateju, Govor na gori bio upravljen Isusovim „učenicima“, to svakako znači da ga oni imaju pažljivo poslušati. Ali ono što Isus kaže od najveće je važnosti da se preda čitavoj Crkvi. Svi su pozvani da poslušaju proglas Božje volje koji im je tako jasno izložen i da mole kako bi se Božje kraljevsko gospodstvo ostvarilo u svima. Taj proglas sadrži zapovijedi koje čovjeku naređuju da čini što više može. Da u svoj napor uloži čitavo srce i dušu. To znači da svatko može biti posve siguran da će Bog više gledati na dobru volju negoli na izvanjsko dostignuće, premda se čovjekova volja mora, prije ili kasnije, izraziti u djelima, i to uvijek boljim djelima. Kad čovjek opazi da još nije kadar i spreman ispuniti te zapovijedi, to nije razlog za malodušnost ili tjeskobu, već za poniznost. To je poniznost u kojoj se krije radost o kojoj govori Isus kad kaže: «Tako i vi, kad izvršite sve što vam je naređeno, recite: Sluge smo beskorisne. Učinismo što smo bili dužni učiniti» (Lk 17,10).

e. Postati svjesni svog posebnog poziva

S Kristom je došlo kraljevstvo Božje. Kao kvasac, sol i svijetlo svijetu, kršćani - slijedeći Krista - imaju zadatak sudjelovati na ostvarenju toga kraljevstva. Ako odnosna mjesta Svetoga pisma uopće, a posebno blaženstava iz Isusova govora na gori, kršćani ozbiljno prihvate, postajat će svjesniji svoje odgovornosti za svijet i stvorenja. A govor će biti ostvaren onoliko koliko ga ostvari Crkva, kojoj je u prvom redu upućen. Zato će kršćani svijetu najviše pomoći ako ostvare ono što je baš njima namijenjeno. Krist je značajno utjecao na društvo svoga vremena, prožeo ga svojim naukom, i oblikovao. Naravno, Isus u svojoj poduci nije prvenstveno i isključivo išao za tim da stvori „raj na zemlji“. Ipak, njegova osoba, kao konkretni uzor, kršćane obvezuje na konkretna djela. Bogu je stalo do novog uobličjenja svijeta ili, biblijski rečeno, ne samo zato da ljudi u nebo dođu, nego da i nebo dođe na zemlju. Zadaća Crkve i jest u tome da oblikuje svijet i društvo i kulturu, tako da bi svi mogli uživati mir i pravednost, a po njima imati puno više životne radosti. Kršćani imaju pokazati svijetu Božje lice i iznutra obnoviti svijet (usp. LG 31), i kroz politiku koja je „djelo vrijedno pažnje i poštovanja“ (GS 75) i koja se nadahnjuje Isusovim

blaženstvima. Kao takva, ona je izvrstan oblik ljubavi prema bližnjemu.³⁹ Svijet se ne može preobraziti i Bogu prikazati bez duha blaženstava (usp. LG 31).

Stalno je potrebno, i to kao obvezatnu lektiru, iščitavati dokumente Drugoga vatikanskog sabora, u kojima se još uvijek mogu naći aktualni odgovori na goruća pitanja. U Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu piše: „Da bi svi građani bili sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice, treba posvetiti veliku brigu građanskom i političkom odgoju. Taj je odgoj veoma potreban danas, i to narodu, napose mladeži. Koji su sposobni ili bi se mogli osposobiti za političko zvanje, koje je teško ali ujedno i vrlo plemenito, neka se pripremaju za nj i neka se trude da ga revno obavljaju ne mareći za svoju osobnu korist ni za materijalne probitke. Neka besprijekorno i razborito nastupaju protiv nepravde i nasilja, protiv samovolje vlasti i netolerantnosti pojedinog čovjeka ili političke stranke; neka se iskreno i pravično, dapače, s ljubavlju i političkom hrabrošću, posvete dobru svih“ (GS, br. 75).⁴⁰

Divovski pogled na Crkvu i svijet Drugoga vatikanskog sabora još uvijek nije iscrpljen, pogotovo ne s obzirom na rascjep između vjere i običnog svakodnevnog života. Bit će uvijek takvih, koji, doduše, „zastupaju širokogrudne i velikodušne ideje, no u stvari uvijek tako žive kao da ih uopće nije briga za potrebe društva“ (GS 30). Sabor, štoviše, usrdno zaklinje: „Svi neka uzmu k srcu da među glavne dužnosti suvremenog čovjeka ubroje društvene obaveze i da ih obdržavaju. Što se svijet više ujedinjuje, to dužnosti ljudi očitije prerastaju zasebne skupine i pomalo se proširuju na čitav svijet. A to se ne može ostvariti ako i pojedinci i skupine ne budu u sebi uzgajali i u društvu širili moralne i socijalne vrline. Tako će, uz nužnu pomoć Božje milosti, postati zaista novi ljudi i graditelji novog čovječanstva“ (GS 30). Četrdeseta obljetnica izglasavanja (7. prosinca 1965.) konstitucije Drugoga vatikanskog sabora „Gaudium et spes“ bit će prava prilika, da drugi koji su pozvaniji još nešto o tome reknu na drugome mjestu, pogotovo s obzirom na zemaljska dobra (GS 69) i promicanje mira (GS 78), koji treba stalno graditi, odričući se nasilnih čina.

Ipak, više no ikad, neprekidno valja upozoravati građane da „u političkoj zajednici postanu svjesni svog posebnog poziva“ (GS 75), opominjati ih da se ne ustručavaju „činiti ono, što opće dobro objektivno traži“. Danas je to važnije no

³⁹ Usp. P. M. ZULEHNER, *Kirche Anwalt des Menschen*, str. 149-156.

⁴⁰ O temeljnim polazištima u odgoju za pravo shvaćeno političko djelovanje, nužnim sastavnicama evangelizacijskog procesa oslobađanja, odnosno cjelovite promocije čovjeka ili razvitka života u punini, te o modelima evangelizacije i kateheze za mlade, da budu sposobni usmjeravati preobrazbu društva i djelovati za zajedničko dobro u svjetlu kršćanske vjere, vidi: M. ŠIMUNOVIĆ, *Odgoj za političko djelovanje*, u: *Riječki teološki časopis* 6 (1998.), str. 51-61.

ikad prije, u vremenu individualizma, čak egoizma. Time sve poprima osobni značaj. Čestiti zakon više nije i neće biti neka bezlična zbirka propisa koja sa sobom automatski povlači sankcije. On postaje zadatkom koji osobno i toplo zaokuplja. Prekršiti zakon, znači uvrijediti druge i Boga. Toj zadaći nema kraja. To ujedno znači da se vodi računa i o slabosti čovjeka. Neuspjeh u tome ozbiljna je stvar, ali čovjek uvijek može iznova početi. Samo treba neprestano gladovati i žediti za pravdom i ljubavlju (usp. *1 Iv* 3,17-18). «Bog je tako ljubio svijet» (*Iv* 3,16). Kršćani su pozvani da ljube poput Boga, to znači ljubavlju koja obuhvaća sav svijet. Blagodat je što upravo više puta citirana saborska konstitucija «Crkva u suvremenom svijetu» jasno na svojim stranicama govori o tom zadatku kršćana. Na tim stranicama Crkva usmjeruje Kristove učenike ne samo prema nekom blagdanskome, već napose prema stvarnom svijetu svagdašnjice, prema svijetu rada i života, prema svijetu gdje ljudi kupuju i prodaju, gdje se natječu u skladu sa svojim pravilima i vrednotama, prema svijetu koji se stalno razvija. U tome svijetu živi naš Bog.

Načelno je pogrešna podjela na svijet politike i svijet običnog, privatnog života. Za politiku bi vrijedili zakoni sile, za druge moralni zakoni. Blaženstva su povelja za one koji žele u takav stvarni svijet unijeti novu civilizaciju. Na kršćanima je da ih hrabro vrše. To se postiže sve većom sviješću i obnovljenom odgovornosti. Ako ništa drugo, treba barem pošteno priznati da je, primjera radi, pravedna borba onih koji se bore za svoja prava. Treba također uvidjeti ono što je najplemenitije kod protivnika, valja se naučiti razgovarati, pa onda znati dijalogizirati, itd. Isto tako, svaki kršćanin koji se bori za pravednu vlast ima znati, kako vlast treba da se na kraju završi kao nešto što izgleda posve suprotno, a to je spremnost na službu. Pravo, otkupljeno kršćansko društvo može se razvijati jedino po uzajamnoj službi. Da bi naglasio tu istinu, Isus je živio kao siromah i kao sluga (*Mt* 20,28).

Umjesto zaključka

Sve što smo ovdje – u općenitom prikazu – pokušali izreći, nije nikakav izraz postojećih odnosa, već događaj oko Isusove osobe. To još nije ono odlučno moralno ozdravljenje svijeta, ali začetak već jest. Valja samo dalje nastojati oko intenzivnije i cjelovitije pastoralne djelatnosti kad je riječ o blaženstvima i općenito o svetosti. Unatoč mnogim zaprekama, Crkva treba taj ideal ostvariti prije svega u svojim redovima. Živeći blaženstva siromašnih, krotkih i milosrdnih, može se pomoći u rješavanju sukoba i razdora nastalih mržnjom i nasiljem u svijetu. I kao što je za molitvu netko zgodno rekao (Albert

Schweitzer), kako ona ne mijenja svijet već čovjeka, a čovjek mijenja svijet, tako se i za blaženstva može reći, da se s njima izravno ne pravi politika, ali se njima mijenja čovjek koji se bavi politikom i to prije svega onom svagdanjom. To će osobito shvatiti oni koji se ne osjećaju slugama, već Isusovim prijateljima (usp. *Iv* 15,15), koji uče od njega, koji je prije svega sam bio krotka i ponizna srca (usp. *Mt* 11,29).

Biblijska godina 2003. je zainteresiranima nastojala pomoći da proučavanje Sv. pisma, i život po njemu, opet postane središnjom temom snažnijeg crkvenog rada. Takvu godinu kod nas nije proglasio nijedan crkveni autoritet, već smo se u tome, prije svega, povelili za srednjoeuropskim katolicima. Možemo zaključiti kako je prilično očito da društvena i politička dimenzija blaženstava, i uopće Govora na gori, nisu bile uvijek dovoljno u žarištu kršćanske teologije i prakse. Štoviše, smijemo zaključiti, kako je za svakog kršćanina, između ostalog, opravdano da govori o blaženstvima i politici, i po njima radi, jer je to naprosto zakon Božjega kraljevstva, opcija za siromahe i deklasirane u svijetu, koju je Bog učinio u Isusu Kristu. Sama se Crkva time može i mora doživjeti kao odvjjetnica čovjeka. Ona, držimo, hrabro prihvaća i konflikte koji proizlaze iz njezina poslanja. Treba svakako iznova i neumorno otkrivati Isusa Krista, pa u tom smislu „biblijsku godinu“ valja trajno nastaviti dalje dok se ne obistini ono za što je Crkva poslana (usp. *Iz* 55,10-11). Već je prorok Izaija sanjao o boljem svijetu (*Iz* 35,1-10). Takve „utopije“ oblikovale su tzv. zapadni kulturni krug, njegovu misao, njegovu politiku, privatni i javni život, dakle, onaj krug što nam danas donekle dolazi pod političkim pojmom „Europska unija“, kojoj se prilagođujemo i težimo.

Već se sad i ovdje na zemlji udaraju, slobodno smijemo reći, temelji vječnosti. S druge strane, sva nastojanja za bolje sutra ostat će jalovim, ne budu li imala svoje uporište i dopunu u vječnosti, u velikoj, konačnoj budućnosti. Isus Krist je dao snažan poticaj i zamah svim ljudskim nastojanjima oko gradnje čovječnijeg svijeta i bolje budućnosti. U isto vrijeme, on je i veliki podsjetnik da taj isti svijet ne može svojim vlastitim silama prispjeti k onoj razini svoje uspješnosti koja bi se podudarala s čežnjama zasađenim u svakome ljudskom srcu. Tako gledano, sreću ne ostvaruje nijedan ljudski sustav, već Bog prisutan u nama kao pokretač našega srca za boljim i uspješnijim svijetom, za srećom i mirom. Isus je pokazao put kojim treba ići, dakle: putem njegovih blaženstava. Moguće je, zaključit ćemo, uskladiti svoje kršćansko uvjerenje sa svojim političkim djelovanjem. Inspiraciju kako se postavljati u životu i svome političkom djelovanju, kako biti čovjek vjernik i kršćanin i dobar političar, naći ćemo u Isusovim blaženstvima, i uopće u onome što je Isus htio svojim djelovanjem i propovijedanjem, i što on očekuje od svojih učenika, te što je od

svega toga najzad moguće pretvoriti u političku praksu. Premda se Isus nije bavio politikom, unatoč tomu naše kršćansko djelovanje iz vjere danas može i mora imati značajne političke posljedice, pa i onda kad nismo izravno uključeni u dnevnu politiku. U svakom slučaju, kršćanin se treba baviti politikom, jer mu je stalo do svijeta u kojem živi. Kršćanin preuzima odgovornost za svijet i bez kompromisa u njemu svjedoči osnovne vrijednosti čovjeka i života, koje proizlaze iz Isusove poruke o Božjem kraljevstvu. Kršćaninu borba za ljudska prava neće biti krinka, pod kojom će proturati neke „svoje“ interese i biti uspješno sredstvo podjarmljivanja drugih, već nastojanje oko iskrenog služenja čovjeku i istinskog dobra ljudi. I dalje nam ostaje mučan posao pretakati Božju istinu u ljude.

**THE SERMON ON THE MOUNTAIN OR POLITICS?
A plea for “political” Christianity**

Luka Marijanović

*Catholic Faculty of Theology,
University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

Heavenly Kingdom does not only stand for eternal blissfulness, it is primarily God's rule on this Earth that began with Jesus Christ. It is required from believers to build this world for the next one. The three chapters of The Sermon on the Mountain, introduced by the beatitudes of Jesus (Mt 5,3 – 12) represent the plan Jesus has for each believer. This is a Christian manifest, the foundation and source of our Christian activities, and because of that it must be reflected in politics. The characteristics that are to be seen in all the new citizens of the messiah's kingdom led by the example of our perfect heavenly Father (Mt 5, 48) present the foundations of corporate life of people in general, which means for each state and each society apart. Jesus did not leave “constitution” to his disciples, although they were new citizens of the Kingdom. He held The Sermon on the Mountain instead, which was not a requirement, but an offer. Jesus did not leave laws by which we could establish the state. He beatified politicians and all those who live according to the spirit of The Sermon on the Mountain and work for the good of the mankind. Heavenly Kingdom belongs to all of them. It is therefore necessary to become familiar with the ideas of The Sermon on the Mountain, for they have both revolutionary and prophetic strength.

Key words: *The Sermon on the Mountain, God's Kingdom, Christian, politics, social virtues, peacefulness, righteousness, humbleness, respect for human dignity, righteous society.*